

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK HIYATALOS KÖZLÖNYE

Szerkesztőség:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Megjelen minden hó 20-án.

Kiadóhivatal:
Budapest, V., Hold-utca 7.

Könyvnyomdák és betűöntődék a magyar korona országainak területén.

(Az időközben előforduló változások szives bejelentését kérjük.)

BUDAPESTEN.

KÖNYVNYOMDÁK:	Neuwald Illés, Gránátos-utca 8.	Márkus Samu, Gyapju-utca 6.	Herrman Ignác, Laudon-utca 10.	»Petőfi-könyvnyomda«, Dohány-utca 9.
I. KERÜLET (VÁR).	Országgyűlési Értesítő Nyomdája, Gránátos-utca 1.	Pesti Könyvnyomda- Részvény-Társaság, Hold-utca 7.	»Kosmos« müintézet, kő- és könyvnyomda r.-t. Aradi-utca 8.	Zeisler M., István-tér 17.
Magyar kir. Államnyomda, Nándor-tér 1.	Pallas, irodalmi és nyom- dai részvénytársaság, Kecskeméti-utca 6.	A Pesti Lloyd-Társulat Könyvnyomdája, Dorottya-utca 14.	Klauber és Singer Ó-utca 5.	VIII. KER. (JÓZSEFVÁROS).
Egyetemi nyomda, Iskola-tér 8.	Pardavy József, Gránátos-utca 10.	Pollák M. Miksa, Nagykorona-utca 12.	Krómer Alajos, Gyár-utca 20.	Fritz Ármin, József-körút 5.
II. KERÜLET (VIZIVÁROS).	Poldini Ede és Társa, Ferencz József-rakpart 17.	Preszburg Frigyes, Arany János-utca 21.	Kunoss Vilmos és Fia, Teréz-körút 38.	»Magyar Nyomda«, József-körút 47.
Bagó M. és Fia, Ponty-utca 4.	Süsz Dávid, Haltér 5.	Quittner József, Váci-körút 18.	Löbl Dávid, Andrássy-út 19. és Sze- recsen-utca 24.	Józsefvárosi könyvny. (Tulajd.: Maurer Adolf). József-körút 80.
Heisler Jaroslav, Várkert-rakpart 1.	Ullmann József, Régi posta-utca 4.	Schlenker és Kovács, Akadémia-utca 7.	Mahrer Testvérek, Szerecsen-utca (államv. nyugdíjint. palotája).	Rozsa Kálmán és neje, Szentkirályi-utca 30.
Müller K. (Münster K.), Albrecht-út 5.	Várnai Fülöp, Sarkantyús-utca 9.	Schlesinger és Kleinberger Bálvány-utca 18.	Markovits és Garai, Lázár-utca 13.	Weissenberg Ármin, Eszterházy-utca 16.
Wacker F., Lánczhid-utca 17	Wodianer F. és Fiai, Sarkantyús-utca 3.	Toldi-Könyvnyomda, (Schwarz Sámuel) Gyapju-u. 6. sz., Vadász- utca sarkán.	Özv. Borúth Elemérné Mozsár-utca 8.	IX. KER. (FERENCZVÁROS).
III. KERÜLET (Ó-BUDA).	V. KER. (LIPÓTVÁROS).	Weismann (sz. Laszk) E., Nádor-utca 18.	Munk Lajos, Király-utca 58.	Bartalits Imre, Üllői-út 25. »Köztelek«.
Wimmer Márton, Sertőző-utca 10.	Bendiner A., Arany János-utca 18.	VI. KER. (TERÉZVÁROS).	Nagel István, Nagymező-utca 40.	Engelmann Mór, Lónyay-utca 7.
IV. KERÜLET (BELVÁROS).	Birkholz és Vayda, Nádor-utca 19.	Budapesti könyvnyomda- és kiadó-szövetkezet, Kemnitz-utca 6.	Neumayer Ede, Szerecsen-utca 35.	Wodianer Soma, Üllői-út 23.
Anglo-Nyomda (Kohn T.), Gránátos-utca 20.	Adler és Társa, Bálvány-utca 2.	Bielitz B., Király-utca 6.	Pitzger Izidor, Kazinczy-utca 35.	X. KER. (KÖBÁNYA).
Athenaeum, irod. és nyom- dai részv.-társaság, Ferencziek-tere 3.	Czettel és Deutsch, Bálvány-utca 12.	Brózsza Ottó, Váci-körút 17.	Posner K. Lajos és Fia, Csengery-utca 31.	Első köbányai könyvny. Jászberényi-út 1.
Buschmann Ferencz, Koronaherczeg-utca 8.	Hornyánszky Viktor, Arany János-utca 1.	»Corvina«-nyomda (Schlossinger Ignác), Révay-utca 14.	Rigler József Ede, Rózsa-utca 55.	BETŰÖNTÖDÉK:
Franklin-Társulat, magy. irod. int. és könyvny., Egyetem-utca 4.	Hungaria Könyvnyomda és kiadó-üzlet, Váci-körút 34.	Fővárosi könyvnyomda- vonalozó- és könyv- kötő-részvény-társas., Podmaniczky-utca 37.	VII. KER. (ERZSÉBETVÁROS)	Államnyomda, I. vár, Nándor-tér 1.
Fanda József, Aranykéz-utca 5. (zárva).	Kálmán M. és Társa, Nagykorona-utca 5.	Goldstein Albert, Szerecsen-utca 7.	Deutsch József, Károly-körút 7.	Athenaeum, IV., Ferencziek-tere 3.
Gansel Zsigmond, Károly-utca 18.	Kanitz C. és Fiai, Vadász-utca 26.	Gutenberg-Nyomda, Gyár-utca 31.	Garai Mór, Károly-körút 3.	IV., Ferencziek-tere 3.
Goszler Gyula, Aranykéz-utca 1.	Kertész József, Mária Valéria-utca 11.		Heimlich Jakab Király-utca 47.	Első Magyar Betűöntőde Részvénytársaság, VI., Dessewffy-utca 32.
Hedvig S., Károly-körút 22.	Kollmann Fülöp, Arany János-utca 34.		Hunnia-Könyvnyomda. (Tulajdonos: Münz M.) Rombach-utca 1.	Egyetemi nyomda, I. vár, iskola-tér 3.
Hunyadi Mátyás, irod. és könyvnyomda-intézet. Zöldfa-utca 43.	Légrády Testvérek, Nádor-utca 7.		Löbl Mór, Király-utca 13.	Fischer és Mika, VII., Király-utca 83.
Nagy Sándor, Papnövelde-utca 8.	Löw Ede, Váci-körút 80.		Propper Leó, Erzsébet-körút 22.	Franklin-Társulat, könyvnyomda r.-t., IV., Egyetem-utca 4.

Előfizetési ár: egész évre 2 frt = 4 kor., félévre 1 frt = 2 kor.

KÖNYVNYOMDÁK A VIDÉKEN.

Ada.	Czegléd.	Győr-Sziget.	Kolozsvár.	Munkács.
Berger Adolf.	Piros J. és Társa.	Gross G. és társa.	Gombos és Sztupjár.	Özv. Blayer Pinkászné s fia
Alsó-Kubin.	Sebők J.	Gyula.	»Ellenzék« nyomdája.	Farkas Kálmán.
Schneider Dezső.	Debreczen.	Dobay János.	Gámán János Örökösei.	»Munkács« könyvnyomdája, könyv- és papirkereskedése: Kozma és Grünstein.
Alsó-Lendva.	»Debreczeni Ellenőr« ny.	Kohn Adolf.	»Közművelődés« nyomda.	
Bozzay P.	»Debreczen« nyomda-részvény-társaság.	Gyulafehérvár.	Lehmann és Baldi.	
Apatin.	Ifj. Gyűrky Sándor.	Püspöki nyomda.	»Magyar Polgár« nyomd.	
Szavadil József.	Kutassi Imre.	Voltz H.	Poltz Albert.	
Arad.	László Albert.	Hajdu-Szoboszló.	Stratzinger G.	Muraszombat.
Aradi nyomda-társaság.	Pongrácz Viktor.	Plón Gyula.	Komárom.	Grünbaum S.
Bloch H.	Városi nyomda.	Hajdu-Böszörmény.	Ziegler Károly.	Nagy-Atád.
Gyulai István.	Dees.	Maróczy M. József.	Özv. Krausz Ignáczné.	Grünberger Z.
Lengyel és Stein.	Demeter és Kiss.	Halas.	»Petőfi«-nyomda.	Nagy-Bánya.
Muskát Miksa.	Rosenstein Mayer.	Prager Ferencz.	Spitzer Sándor.	Molnár Mihály.
Román gör. kel. egyházmegye nyomdája.	Detta. Heidenwanger J.	Hátszeg.	Körmeny.	Klein Lipót.
Réthy Lipót és Fia.	Déva.	Stern M.	Részvény-nyomda.	Nagy-Becserek.
I. aradi amerikai gyors-sajtónyomda.	Hirsch Adolf.	Hódmező-Vásárhely.	Körmöczbánya.	Grcsics I.
Abrudbánya.	Kroll és Társa.	»Hungaria« nyomda.	Jörges A. Özv.	Paul F.
Policzer Zs.	Devescer.	Kanitzer G.	Köszeg.	Pleitz Fer. Pál Utóda (dr. Brajjer L. és Mayer R.).
Aranyos-Maróth.	Rosenberg Zsigmond.	Lévai Fülöp.	Feigl Frigyes.	Scheinberger Ignác.
Részvénynyomda. (Felszámolás alatt.)	Ditró.	Holics.	Feigl Gyula.	Nagy-Bittse.
Baja.	Ditró és Szárhegy községek nyomdája.	Hotascha J.	Kula.	Spiegel Samu.
Kollár Antal és Fia.	Dombóvár.	Huszt.	Berkovics Márkus.	Nagy-Enyed.
Nánay Lajos.	Első dombóvári könyvnyomda és papirszergyár.	Mermelstein Fülöp.	Kún-Szt-Márton.	Wokál János.
Streinitz Gyula.	Dunaföldvár.	Igló.	Sima F. főlkja.	Nagy-Kanizsa.
Balassa-Gyarmat.	Schwarz Manó.	Schmidt József.	Kún-Szt-Miklós.	Fischer Fülöp.
Hályák István.	Duna-Szerdahely.	Ipolyság.	Bors K.	Singer Lipót.
Kék László.	Goldstein Józsu.	Neumann József.	Léva.	Wajdics József.
Balászfalva.	Adler Netti.	Jászberény.	Nyitrai és Társa.	Weiss L. és F.
Gör. k. püspöki nyomda.	Eger.	Brünaier Adolf.	Lippa.	Nagy-Károly.
Bártfa.	Ersekli lyc. nyomda.	Hay Géza.	Povázsay Testvérek.	Ifj. Róth Károly.
Bleier M.	Egri könyvnyomda-részvény-társaság.	Kabold.	Zách József.	Sarkady Nagy Zsigmond és Társa.
Battonya.	Kohn Dávid.	Deutsch Mózes.	Liptó-Szt-Miklós.	Turóczy Zsigmond.
Gaal Vilmos.	Eperjes.	Kalocsa.	Steier Izidor.	Lőcse.
Béks.	Hedry Bertalan.	Werner Ferencz.	Reisz M. József.	Werthmüller J. és Fia.
Povázsay Testvérek.	Kosch Árpád.	Malatin Antal.	Losoncz.	»Kármán« részvény-társ. Roth Simon.
Békes-Csaba.	Érsekujvár.	Kaposvár.	Lugos.	Traunfellner Károly.
»Corvina« ny. (Szihelszky József.)	Winter Zs.	Hagelmann K.	Magyar-Óvár.	Wenczely J. és Fia.
Lepage Lajos.	Erzsébetváros.	Jancovics Gyula.	Czéh Lajos.	Magyar-Óvár.
Belényes	Kotzauer D.	Kéthelyi Miksa.	Makó.	Gaal és Gömör.
Muntján József.	Esztergom.	Magyar János.	Neumann József.	Reich Jakab.
Beszterce.	Buzárovits Gusztáv.	Kapuvár.	Malaczk.	Adler Jakab.
Botschar T.	Perényi Kálmán »Hunniac«-nyomdája.	Buxbaum József.	Wiesner Testv.	Kraft Vilmos.
Orendi Károly.	Laiszky János.	Fieler Hermann.	Mármaros-Sziget.	Drotleff József.
Beregszász.	Tábor Adolf.	Karánsebes.	Berger Miksa.	Institut tipografic.
Farkas K.	Fchértemplom.	Obrehója Antal.	Blumenfeld és Dávid.	Reissenberger Adolf.
»Haladás« könyvnyomda, tulajd.: Juhász Piroksa.	Wunder J.	Püspöki nyomda.	Részvény-nyomda.	Román püspöki könyvnyv
Besztercebánya.	Felső-Eőr.	Karczag.	Vider Mendel.	Nagy-Szt-Miklós.
Machold F.	Schodisch Lajos.	Szódi S.	Maros-Vásárhely.	König Salamon.
Singer Jakab.	Fertő-Nezsider.	Kassa.	Adi Árpád.	Wiener Nánán.
Bicske.	Horváth B.	Özv. Lipóczy Józsefné.	Ev. ref. collegiumnyomda.	Nagy-Szöllős.
Lederer Hermann.	Battara P.	Bernovics G.	Grün Vilmos gyorsajtónyomdája.	Schwartz Béla.
Bonyhád.	Chiuzre & Co.	Ries Lajos.	Mátészalka.	Nagy-Szombat.
Özv. Fein Teréz.	Jerouscheg G.	Werfer Károly.	Weisz Zsigmond.	Goldmann M.
Brassó.	Karletzky Ferencz.	Nemes F. (betűöntődével is bír).	Medgyes.	Horovitz Adóf.
Gött János és Fia.	Stabilimento Tipo-litografico Fiumano.	Kecskemét.	Reissenberger G.	Winter Zsigm. Özvegye.
Muresianu Aurél.	Fogaras.	Szilády László.	Mezőtúr.	Nagy-Tapolcsány.
Alexi Th.	Thierfeld Lipót.	Tóth László.	Gyikó Károly.	Platzko Gy.
»Közművelődés« nyomda.	Galánta.	»Pannonia« nyomda.	Mindszent.	Nagy-Várad.
Brezsnóhánya.	Első galántai könyvnyomda és papirraktár.	Késmárk.	Goldstein Mór.	Berger Samu.
Kreisler J.	Galgóc.	Kling János.	Miskolcz.	Freund L.
Buziás.	Sterner Adolf.	Sauter Pál.	Forster Rezső.	Laszky Ármin.
Ullmann F.	Seidl Jakab.	Keszthely.	Wesselényi G.-né.	Láng József és Társa.
Csákov.	Gyergyó-Szt-Miklós.	Nobel J.	Stamberger Bernát.	Rosenbaum Vilmos.
Chudy Testvérek.	Szabó L.	Farkas J.	Modor.	Sonnenfeld Adolf.
Csáktornya.	Gyoma.	Király-Helmecz.	Zeiser J.	»Szigligeti« nyomda
Fischl Fülöp.	Kner Izidor.	Klein József.	Módos.	Pauker D.
Csiksomlyó.	Gyöngyös.	Kis-Czell.	Staits György.	Német-Bogsán.
Ferenczrendi nyomda.	Braun Bertalan.	Menyhért Julia.	Mohács.	Zeiser J.
Csikszereda.	Herzog A. E.	Kézdí-Vásárhely.	Blandl János.	Német-Palánka.
Györgyjakab Márton.	Kohn L.	Ífj. Jancsó Mózes.	Mokrin.	Kristofek József.
Csongrád.	Kohn Mór.	Szabó A.	Tóth Ferencz és társa.	Nyiregyháza.
Schwartz Sándor.	Győr.	Kis-Kún-Félegyháza.	Moór.	Kalina József.
Silber Jánosné.	Fischer István és F. utóda: Nitsmann József.	Renezay József.	Márián György.	Jóba Elek.
Csorna.	Surányi János.	Kis-Martony.		Piringer János.
Neumann Samu.	»Pannonia« könyvnyomda (tulajd. Haar és Raab).	Dick Ede.		
	Polgár Bertalan.	Kis-Várda.		
		Berger Ignác.		

GRAFIKAI SZEMLE

SZAKFOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

A KÖNYVNYOMDÁSOK SZAKKÖRÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

MEGJELEN MINDEN HÓ 20-ÁN

III. ÉVFOLYAM

BUDAPEST 1893 AUGUSZTUS

8. SZÁM

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A „MAGYAR NYOMDÁSOK ÉVKÖNYVE“

1894-IKI KILENCZEDIK ÉVFOLYAMÁRA.

KILENCZEDIK évfolyamára készülünk a »Magyar Nyomdások Évkönyve«-nek, mely 1894-re még ez év végén fog megjelenni.

Az »Évkönyv« eddigi pályafutása, az irányában évről-évre fokozódó pártfogolás azt mutatja, hogy a mig egyrészt létjogosultsággal bír, sőt szükséges dologgá vált ez évről-évre rendszeren beköszöntő szakkönyvecske, addig az eddigi év-

folyamok szerkesztői és munkatársai vonzani tudtak oly irányban is, hogy a vállalat anyagi oldala szintén biztosítva legyen.

Az új évfolyam *Tanay József* szerkesztése mellett fog megjelenni, támogatásával a Szakkör irodalmi bizottságának.

A szerkesztő kéri a t. szaktársakat, hogy abbeli törekvésében, mely szerint az új évfolyam se álljon semmi tekintetben hátrább az előbbieknél, szerény tehetségét hathatós szellemi pártfogásukkal támogatni sziveskedjenek; mert csakis így nyújthat a magyart nyomdászoknak olyan szakkönyvet, mely mig egyrészt oktatva, gyakorlati ismereteket terjesztve, hasznosan működik a szakképzettség fejlesztésére, — addig másrészt mindenki szivesen áldozza reá filléreit, mert tudja, hogy nemes célú, a szakirodalom ügyét sikeresen szolgáló vállalatot támogat általa.

Kéri tehát tollforgató szaktársainkat, lépjenek sorompóba Évkönyvünk minél jobb tartalma érdekében; az összes magyar nyomdászokat pedig arra hívja fel reményteljes bizalommal, hogy tömeges előfizetés által tegyék lehetővé az Évkönyv-

nek minél gazdagabb tartalommal való megjelenését.

Az »Évkönyv« programja különben ezentúl is az marad, melyet elejétől fogva maga elé tűzött: olyan szakkönyvet nyújtani az olvasónak, melyben mindenki találhat valami hasznos tudnivalót. Terjedelme az előbbeni évfolyamokéhoz hasonlóan, legalább tiz-tizenegy ív lesz, tartalmazva szakközleményeket, nyomdászat-történelmi, útmutató technikai és statisztikai cikkeket, apróságokat, az összes szaktársakat érdeklő egyesületi közleményeket, naptári részt és hirdetések. Ára csinos nyomdai kiállításban, vászonkötésben — a mult évihez hasonlóan s hogy a szerényebb körülmények közt levők is könnyen megszerezhessék — helyben 60 kr., vidékre portoköltséggel 67 kr., mely összegek a fővárosban a Kör bizalmi férfiainál, a vidéken pedig az erre vállalkozóknál 10 kros heti részletekben is fizethetők. Az előfizetési pénzek (vidékről legczélszerűbben postautalvánnyal) legkésőbb *november hó 15-ig küldendők be e cím alatt: »Grafikai Szemle«, Részvénynyomda, Budapest, V., Hold-utca 7. sz.,* — óhajtandó volna azonban, hogy tájékozás céljából a jelentkezőket előlegesen bejelentenek, legalább szám szerint, a mit legczélszerűbben egyszerű levelező lapon lehetne eszközölni.

A kéziratokat szeptember végeig a szerkesztőhöz (Részvénynyomda, hold-u. 7. sz.) kérjük küldeni. Gyűjtőknek tiz példány után egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk.

Az »Évkönyv« december közepén fog megjelenni és szétküldetni.

Budapest, 1893. évi augusztus hó végén.

A Könyvnyomdások Szakkörének
irodalmi bizottsága.

Egyről-másról.

Nyomda az aszódi javító-intézetben. — Mi mindent kívánnak a Szakkörtől. — Szakmánk és a millennium.

A nyomdászok iparága virul nagy Magyarországon! Ha más nem tanusítja ezt, el kell hinnünk az új nyomda-alapításokból, a melyekről szakkörökben minduntalan hallunk; de el kell hinnünk abból is, hogy nagyobb nyomdavállalataink palotákat építenek arra a célra, hogy Gutenberg nemes mesterségének bővebb, nagyobb templomokat emeljenek, a hol kiterjedtebben lehet készíteni a Magyarországon szükség-lendő nagy nyomtatványhalmazt. A civilizáció terjedésének jeleként kell tekintenünk azt is, hogy immár a javító-intézetekben is rendeznek be nyomdát, a mint ezt nem régen a napi sajtóban olvashattuk. Hát örvendünk mi rettenetes képen, ha egy új nyomda alakításáról regisztrálhatunk szakközönségünknek. Csak azt nem tudjuk, hogy a javító-intézeti nyomda létesülésének is örüljünk-e avagy pedig sajnáljuk azokat az »intelligensebb növendékeket«, a kik mián a javító-intézeti nyomda alapítatik s a kik abban lesznek hivatva a nyomdászat mesterségét elsajátítani? Legalább azt olvastuk, hogy a nyomda azért rendeztetik be, »hogy az intézet intelligensebb növendékei a nyomdász-mesterségben kitaníttassanak és e mesterséget alaposan megtanulva, az életben mint nyomdászok kereshessék meg kenyeröket«. Hát *ebből* az okból *nincs célja* a javító-intézeti nyomda felállításának. Nincs célja azért, mert bizony — ha létesül e nyomda — ebben úgy meg nem tanulhatják a növendékek mesterségünket, hogy ezzel kenyeröket megkereshessék, mert nem is képzeljük, hogy úgy rendezzék be a nyomdát, hogy ott a nyomdászatot *alaposan* meg lehessen tanulni. Mi úgy képzeljük a nyomdát, hogy lesz ott talán egy kézi- meg egy taposó-sajtó, aztán egy pár szekrény kenyér- és cím-betű, szóval egy kisebbszerű gyorssajtó-nyomda. (Mert hogy éppen Aszódon állítson fel a kormány egy fiók-államnyomdát, kötve hiszszük.) Nos hát aztán innét kerülnének ki azok az alaposan képzett nyomdászok? Bizony csak nyomdász-proletárok kerülnének ki innét, a minőkkel már ugyis fölös számmal rendelkezünk.

A mult napokban olvastuk, hogy »az igazságügy-minister az aszódi javító-intézethez Jámbor Tivadart *könyvkötő-felügyelővé* (?) nevezte ki«. Egy nyomdászt könyvkötő-felügyelővé? Ugy látjuk mi, hogy nem annyira nyomda lesz ott az intézetben, mint inkább könyvkötő-műhely.

De legyen akár egyik, akár másik, nagyon kérdéses, vajjon az ott kitanultak szivesen vétetnek-e fel főnökeink által? Mert semmi esetre sem ajánló az a bizonyítvány, a mely úgy kezdődik, hogy: »X. Y., a ki mint nyomdász- vagy könyvkötő-tanoncz négy évig tanult *az aszódi javító-intézetben*, stb. . . .«

* * *

Utóbbi időben, ha a nyomdász-társadalom valamely régi, elhanyagolt hibája a szaktársak szemébe ötlük, divattá vált azt mondani: ott van a Szakkör, mért nem segít rajta? Csak legutóbb is egyik szaklapunk-

ban Kohl Ferencz a minta-cserékről czikkezeve, cikke vége felé azt mondja, hogy: »Tehetné azt a Szakkör is (t. i. hogy a minta-cseréket kiállítás céljára beszeresse), de vagy nem áll annak vezetősége az igazi föladat-tudat (sic!) nivóján vagy olyan sovíniszták, hogy még az idegen nemzetek haladást tanusító mintáit is jónak találják ignorálni.« Tehát nemcsak hanyagsággal, de sovínizmussal is vádolja K. ur a Szakkör vezetőségét. Eltekintve attól, hogy e lap tavalyi májusi számában mutatóványokat is hozott az angol mintacseréből, sőt megemlíti, hogy Magyarország kik által van képviselve, a Szakkör igenis nem ignorálja az idegen nemzetek haladást tanusító mintáit. A tavalyi évfolyamokban is, de az ideiben is közölt e lap ismeretéseket a német és angol mintacserékről és ezeket éppen csak K. ur nem látta meg. És hogy ha K. ur figyelemmel kísérné a Szakkör működését, nem vádolná könnyelműen a Kört hanyagsággal, mert a Kör igenis kiállította pl. a német minta-cserét is több vasárnapon, a mit e lap ez évi márcziusi számában publikált ilyenképen: »Azon t. olvasóink, a kik a minta-gyűjtemény iránt érdeklődnek, azt vasárnaponként 9—11 óra között a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság szedőtermében megtekinthetik.« És mit gondol K. ur, hányan siettek a minta-cserét megtekinteni? Bizony *senki* sem volt rá kíváncsi a szaktársak közül, még maga K. ur sem, a ki pedig olyan nagyon érdeklődik a minta-cserék iránt. Hiszen könnyű, semmi sem könnyebb, mint azt mondani, hogy: tegye meg a Szakkör! Például K. ur, a ki »föladat-tudatának« magaslatán áll, segíthetne a Körnek céljait keresztül vinni, de legszorgosabb kutatásunk mellett sem találtuk K. urat a Kör tagjai között. Tessék csak a Kör kebelébe lépni, ott K. urnak alkalmá fog nyilni segíteni a Kör »sovínizmusának«, de a míg a szaktársak olyan érdeklődéssel viseltetnek a Kör iránt, mint K. ur, addig ne tessék az ilyeneknek kritizálni és ne tessék a Körtől olyan dolgokat kívánni, a mit szerény anyagi ereje miatt nem tehet, nem tehet pedig azért, mert nem a Kör ignorálja a szép dolgokat, de a szaktársak ignorálják a Kört. A míg a majdnem *kétezernyi* szaktárs közül csak *háromszáz* tartja szükségesnek a Kört céljai keresztülvitelében támogatni, addig ne tessék diktálni, hogy mit tegyen a Kör, mert ugyis anyagi erejét meghaladó áldozatokat hoz eddigi két vállalatával s fog hozni a közel jövőben egy harmadikkal is. Tessék az olyan »föladat-tudatos« szaktársaknak, mint K. ur, a cselekvés terére lépni, nem pedig az Olympusról per Jupiter tonans diskurálni, talán megváltozik a helyzet és nagyobb lesz az érdeklődés a külföldön produkált szép iránt, mint eddig volt. A *nagy talentumokra* mindenütt szükség van, tessék azt érvényesíteni.

* * *

E lapok utolsó füzetében Stalla M. szaktársunk »Szakmánk és a millenium« cím alatt fejtegeti, hogy az 1896-iki millenáris évben miként kellene megülni nekünk, magyar nyomdászoknak az ezredévet. A többek között nem óhajt egyebet Stalla ur, mint hogy a könyvnyomdászatnak hazánkba való behozatalátóli fejlődését olyképen tüntessük föl, hogy ez időben

produkált régebbi termékeket az országos könyv- és levéltártól, a főrangú családok, papi rendek, magánosok, ereklye-muzeumok s különféle körök és testületektől *kellene* kölcsön kérnünk. Hát óhajnak elég szerény óhaj ez, de aztán az is marad, mert teljesen kivihetetlen. Mert alig hiszszük, hogy a fönt említett állami és magántestületek bármelyike is, akár hazafiaságból, akár a kiállítás céljára átengednék legértékesebb régi könyveiket. Nem engednék pedig át azért, mert nem birunk nekik elég garanciát nyújtani, hogy az értékes könyvek és egyéb nyomtatványok el nem vesznek. Ki nyújtson azokért biztosítékot és pedig »kellő« biztosítékot? A Szakkör, mint testület? Sajnos, a Szakkör még nem olyan anyagi eszközökkel rendelkező testület, hogy a féltve őrzött foliánsokért garanciát vállalhasson, de meg különben is ilyen nagy feladatok keresztülvitelére gyenge a fiatal Kör, nagyobb, hatalmasabb tényezők sem vihetnék az eszmét keresztül, nemhogy mi!

Azt ajánlja továbbá Stalla ur, hogy »a könyvnyomdászat behozatala óta meglevő termékek úgy állíttassanak ki *egymás mellett*, hogy a szemlélőnek könnyű legyen a fokozatos haladást felismerni«. Hát bizony ehhez nemcsak külön, *de nagyon is terjedelmes hely* szükséges. Ez megint keresztülvihetetlen, mert ha tudjuk, hogy mekkora területet foglalna el a nyomtatványok kiállítása, azonnal szembetűnik a terv kivihetetlensége. Mert ki földözne a rengeteg térdíjakat? A Szakkör nem képes földözni, azt tudjuk. Vagy kiknek a hozzájárulását kérjük, hogy a terv keresztülvihető legyen? Az államét? Ez nem fog e célra segílyt nyújtani, mert amugy is milliókkal van engagálva a kiállításnál. Az akadémiaét? Ez azt fogná mondani, hogy ilyen célra nincs pénze. A nyomdatulajdonosokét? Azok még a szakiskola fentartásáról sem akarnak tudni, hát még erről. Így tehát a teher a Szakkörre maradna. Ez pedig egyedül, a legjobb akarattal sem viheti keresztül a St. ur által javasolt tervet.

Az újabbkori nyomtatványokat úgy véli St. ur összehozni, ha az összes magyarországi kő- és könyvnyomda-tulajdonosokhoz felhívás intéztetnék (a Szakkör által?), hogy az üzletükből lehetőleg annak megalapítása óta (?) kikerült különböző nyomtatványokat bocsássák rendelkezésre. Rengeteg levelezéssel, munkával, anyagi áldozattal összekötött vállalkozás volna ez, a melyet ismét nem lehetne keresztülvinni, részint mert talán egyetlen nyomda sincs Magyarországon, a melynek alapítása óta össze lennének gyűjtve nyomtatványai, részint pedig mert nincs, a ki az ezzel járó nagy portóköltséget fedezze.

Ha kiállítanak a magyarországi nyomdák s ha lesznek kiállítani való dolgaik, meg fogják ezt tenni külön-külön, valamint a Szakkör is ki fogja állítani a kiállításig megjelent nyomtatványait, de hogy az összes magyarországi nyomdákat egy területen csoportosítsuk: a lehetetlenséggel határos és emberi munkát felülmúló dolog volna.

A mi pedig a történelmi kiállítást illeti: bizzuk ezt a történelmi kiállítás rendezőire, ennek inkább hatalmában és tehetségében áll azt sikeresen keresztül-

vinni, mint nekünk, a kik, ha magunkra vállalnók annak rendezését, szintén erónket felülmúló dologra vállalkoznánk.

Ne akarjunk hát nagy dolgokat alkotni, mert nagy fa volna az a mi gyöngye fejszénkhez s könnyen bele-törnék. Csak szerény körben s annyitt tegyünk a millenniumi kiállítás érdekében, a mennyire *saját erőnk*ből vállalkozhatunk.

Tipografus.

Az újvilágból.

II.

San-Francisco, 1893. július 17-én.

Igen tisztelt szerkesztő ur!

Néhány napja elhagytam Chicagót, hogy körültekintsek egy keveset Amerika többi városaiban is. Mindenekelőtt St.-Louis-ban állapotam meg és itt két szakmánkba vágó intézetet kerestem fel.

»Kunkel Brothers« volt az egyik, mely kizárólag hangjegyek metszésével, nyomásával és azok kiadásával foglalkozik. Az intézet rendelésre nem dolgozik. Három metsző van alkalmazva és a czink- és ólomvegyületből álló lemezeket készen veszik. A nyomdában két kézi rézmángorló-gépet találtam, melyeken a hangjegyeket nyomják. Ha netalán nagyobb számú kiadás készülne, arra az esetre a lemezek más intézetbe kerülnek, hol azután vagy fényképezés, vagy pedig az ismert litografiai uton lesznek gőzzel hajtott gépeken sokszorosítva. Az intézet kizárólag klasszikus munkák kiadását vette fel és vezetője a legelső rangú európai művészekkel írásbeli összeköttetésben áll, mivel maga is mesterileg kezeli a zongorát. Csakhogy úgy látszik, a hangjegymetszési ipar terén nincs igen tájékozva, mert nekem egyre azt hajtogatta, hogy az ő intézete »the largest in the world« és hogy olyan nyomásokat sehol sem fogok találni. Mikor azután egész szerényen azt a kérdést intéztem hozzá: hogy vajjon Dél-Amerikában van-e legalább egy hasonló intézet? azt a lakonikus feleletet kaptam: hogy bizony St.-Louis határait Kunkel ur még nem hagyta el. Pedig igazán kár, mert a mi kicsiny Budapestünk is az övénél különb hangjegynyomdákkal bir — nem is említve Lipscsét és a többi óriást.

St.-Louis-ban felkerestem még Nyugat-Amerika legnagyobb német lapjának, »Die westliche Post«-nak nyomdáját. Közönséges hirlapnyomda, melyben épp egy rotációs gépen készül az ujság, akár nálunk. Említésre méltó egyedül az emberek rendkívüli szívélyessége. Hiába! németek és nem amerikai angolok!

A következő állomás, a hol szakmánkba vágó és megtekintésre méltó intézet található, San-Francisco. Ebben a Budapestnél sokkal kisebb, de azért igen csinos és kellemes városban 300 nyomdánál több található. Ennek egyszerű oka abban rejlik, hogy az emberek itt óriási összegeket költenek nyomtatványokra, melyeket azonban kiváló előszeretettel több színben és litografiai uton állíttatnak elő, úgy, hogy

a könyvnyomda egészen háttérbe szorul és majdnem kizárólag újságnomással kénytelen megelégedni.

»Dickman-Jones Co. Lithographers and Label printers« volt az első intézet, melyet felkerestem. Egyik ismerősömnek, Mr. Furth-nak köszönhetem, hogy egyáltalában bejutottam, mivel idegeneket elvből nem fogadnak. A műintézet a kor színvonalán áll és a lehető legcsekélyebb munkát is géppel végezteti. Igen czélszerűnek találtam a litografiai gép mellett közvetlenül alkalmazott bronzírozó gépet, mely minden por nélkül és remek nyugalommal végzi munkáját. Azt hiszem azonban, hogy nálunk már van hasonló gép.

Karakterisztikus, hogy egy városban, hol 300 nyomdánál több van, csak egyetlen egy szál ember foglalkozik a hangjegymetszéssel és ő mindjárt a kis rézmángorló kézisajtón kinyomja. Az emberek annyira igénybe vannak véve a dollár-hajzával, hogy mindez ideig csak épp hogy megélhetett a hangjegysokszorosító ipar eme bátor lelkű harczosa; az üzlet nagyobbítására nem gondolhat.

»Crocker & Co.« volt a második intézet, hová elmentünk. Az intézet vezetője német ember, ki rendkívül szívesen fogadott és mindenben készséggel felvilágosított. Az intézet egyenlő figyelmet szentel a kő- és könyvnyomdászatnak és oly remek tisztaságot találunk mindenfelé, akár csak valami szalonban időznénk. A litografiai rajzok terén a lehető legremekebb dolgokat találtam és csak azt sajnálom, hogy a rajzolók egyikét magammal nem hozhatom. A könyvnyomdai osztályban vagy 40 szedő munkálkodik és tán 20 gép zakatol. A gépek közt két figyelemre méltót találtam. Ezek newyorki gyártmányok és a litografiai asztalfestés rendszere van rajtuk alkalmazva. Azonkívül nagyszerűen működő ívkirakóval bírnak, úgy, hogy csak berakni kell az íveket. Ezt is férfi végzi, miből könnyen következtethető, hogy a munka gyorsan megy. E két gép illusztrációs lapokat nyom, igazán remek kivitelben.

Most elmentem a »San-Francisco Chronicle« nyomdájába. Itt három óriási rotációs gép van a pinczében elhelyezve, melyek mindegyike óránként 40 ezer példányt nyom, hajtogat, enyvez stb. stb., talán még házhoz is viszi. A lap szerkesztősége a 10-ik emeleten található és a 9-iken van a szedőterem és stereotípiá. A formák fürge amerikai elevátorokon vándorolnak a pinczébe. A Chronicle S.-Francisco legelterjedtebb lapja.

Et nunc venio ad fortissimum.

Schmidt label & lithographic Co. San-Francisco legnagyobb nyomdája, melyben a kő- és könyvnyomdászat egyaránt kultiváltak. Az intézet 200 munkást alkalmaz. 65 lóerőre szolgál a gőzgép és 32 nagy és vagy 40 kis géppel dolgozik. Az intézet egy kétemeletes ház udvarát — mely üveggel fedett — teljesen igénybe veszi, úgy, hogy földszinten a nagy gépek, az első emeleten a kis gépek, a második emeleten pedig a szedők és rajzolók találhatók. Figyelemre méltó, hogy daczára annak, hogy Amerikában mindenütt villamos világítást használnak, a gépek hajtásához sem gáz, sem villamerőt nem használnak, mi világos bizonyíték arra, hogy eddig még a gőzerő a legalkalmasabb.

Őszinte tisztelője

Dr. F. Sz.

III.

Chicago, 1893. július 25-én.

Igen tisztelt szerkesztő ur!

A »König és Bauer« czég hollandi képviselőjével beszéltem a napokban, ki a czég által lett a chicagói világkiállításra küldve a könyvnyomdai gépeket tanulmányozni; ő azonban nyolcz nap alatt teljesen elkészült munkájával és megy haza, mert bizony a gépeken eszközölt néhány kisebb javításon kívül semmiféle újabb találmányra nem bukkant.

A kiállítási katalogus ismételt áttekintése után végre ráakadtam a könyvnyomdászati csoportra és a nagy hangon hirdetett papírgyártási és könyvkötészeti osztályra.

A dolog nagyon bölcsen van berendezve. Mig a papírgyártás kiállítása az óriási gépcarnok függelékének déli részében található, addig a könyvnyomdai gépek a főépület északi részében vannak elhelyezve, úgy, hogy egyöntetű kép alkotásáról szó sem lehet.

A »Paper trade Club of Chicago« állította fel a körülbelül 44 m. hosszú és 4 m. széles kolosszális papírgyártási gépet és az e csoportban egyesített 20 kiállító — kik a különböző gépeket és a kellő segéd-eszközöket szállították — e társaság főnökének szemlélésében képviseltetik magukat. A gép maga csakis nagy méretei által lepi meg a laikust; tulajdonképen pedig semmiféle újat nem látunk. Mindenesetre érdekes volna a publikum számára, ha a gép ígért és hirdetett működését szemlélhetné. Csakhogy minden pillanatban más és más bibi adja elő magát és az amugy is csak 11-től 4-ig történő működés alatt a gép többnyire áll, mivel majd a víz fogy el, majd más baj történik, úgy, hogy én négyszeri jelenlétem alatt egyetlen egyszer voltam oly szerencsés, a gépet öt perczig működésben láthatni. Különben is látszat szerint a papírgyártás kiállítását csakis a laikus közönségnek szánták, mivel csak 4 méter távolságból szemlélhetjük.

A *könyvnyomdai és litografiai gépek* kiállítása meglehetősen gazdag és csak sajnálatos tény, hogy a selyemfonó és harisnyakötő gépek között való elhelyezése folytán nem részesül megérdemelt figyelemben.

Mindenekelőtt megragadják érdeklődésünket a »Campbell Printing Press and Mfg. Co.« newyorki czég kiállítása, mely az ismert gépek csoportosítása által tűnik ki. Igen érdekes tárgy az első gép, melyet 1842-ben Thomas Draper készített New-Hampshire-ben és mely gép 1856-ban az első New-Hampshire-i államnyomdász, John Melcher kezeibe került, majd Bostonba jutott, innét Frank W. Miller vitte Portsmouth-ba és végre a fent nevezett társaság tulajdonába ment át, mely ki is állította. Más, a régi korból való gépet a kiállításban nem találunk, a mi bizony eléggé kár, mivel nagyon tanulságos volna, ha a nyomdászati gépek fokozatos fejlődését lehetett volna szemlélteni.

Továbbá látjuk »The Orcutt Company leading lithographers« chicagói czég kiállítását, mely a közönség szeme előtt nyomja gyönyörű szép kivitelben a nevezetesebb kiállítási építményeket. Tovább haladva, a

»Potter printing Press Co.« gépeire akadunk. E cég New-Yorkban és Chicagóban bir nagy gyárat. A nagy rotációs gépen naponként reggel 8—9-ig a közönség előtt készül el a kiállítás hivatalos lapja: »The Daily Columbian«.

E lap az »Egyetértés« alakjában az első három oldalon tartalmazza a kiállítási hivatalos közleményeket hét hasábosan és szerfelett kicsiny betűkkel szedve; a 4., 5., 6., 7. és 8. oldalon pedig »The Chicago Record«, »The Chicago Daily Tribune«, »The Daily Inter Ocean«, »The Chicago Herald« és »The Chicago Times« újságok megfelelő napra szóló első oldala van reprodukálva. Az eszme eléggé életrevaló, bár itt is az amerikai reklám-vágy játszotta a főszerepet, mely még a hivatalos lapot is önös czélokra használja fel. Feltűnő azonban, hogy míg a többi lapokat az ugynevezett »Newsboy«-k, az újságárulók gyerekek úton-útfélen kínálják, addig a »The Daily Columbian« csakis azon az egy helyen vásárolható, a hol nyomják; még a kiállítás területén sem találjuk.

Haladjunk előre az »R. Hoc & Co.« newyorki és londoni cég kiállításához, mely két hatalmas rotációs gépet tartalmaz és ezek egyikén naponta fél 4 órától 5-ig nyomják a »The Chicago Daily News« esti lapot. Különböen e cég gyárából valók a »Puck-building«-ben található gépek is.

Még egy egész hosszú sora a cégeknek gazdagította a kiállítást, de részben igen csekély számú géppel, részben pedig ugyanazt találjuk, mint a már felemlített cégeknél. Csak egy cégnél kell még hosszabb ideig tartózkodnunk, mivel ez új szerkezetű gépeivel és a kiállított tárgyak felette nagy számmal messze túlhaladja társait. »Walter Scott & Comp.« plainfieldi, New-York államából való cég tanulságos kiállítása ez, mely bizony egy külön pavillont megérdemelt volna. Itt mindenekelőtt egy litografiai gép ragadja meg figyelmünket, mely hatalmas méretei és teljesen elütő konstrukciója által lesz feltűnővé. A gép nem egy, hanem két nagy nyomó-hengerrel bír, melyeken át az ívek a kőre jutnak; továbbá nem találjuk az ugynevezett víz-asztalt, hanem egy vizet tartalmazó medencez a két henger alatt közvetlenül elhelyezve és ez a medence eszközi a vizező hengereken át a kő rendes nedvesen tartását. Továbbá a gép maga rakja ki az íveket a könyvnyomdai gépeknél alkalmazott módon és a mi legnagyobb előnye, hogy maga emeli ki és helyezi be a követ. A gép hátsó részén, ugyanis ott, a hol a festéktartó található, egy a hajókirakókhoz hasonló szerkezettel bíró — nevezzük csiga — készülék van elhelyezve és ez csak egy ember által könnyedén kezelve, maga fogja meg, emeli fel és emeli ki és helyezi a földre a tetszés szerinti helyre bármely nagyságú követ. Azonkívül láthatunk még szebbnél-szebb konstrukcióval bíró rotációs gépeket; köztük egyet emeletes rendszerben építve. T. i. a gép legalsó szerkezete négy oldalt nyom, vág szét és hajt össze és ennek kiszolgálásához három ember szükséges. Ha már most több oldalt kívánunk egyszerre nyomni, akkor az alsó szerkezethez hasonló helyezzünk el feljebb és így ismételtető ez 32 oldalig. Nagyobb gépet ennél a cég még nem

épített, mert természetesen a dimenziók oly óriásiak lesznek, hogy a gép kiszolgálásánál nem idő és pénz megtakarításáról, hanem azok elpocsékolásáról lehetne csak szó.

Eddig tart a cég azon működése, melyet saját szememmel láttam és mely a laikus közönségnek is elég örömet és mulatságot szerez. A mit most mondok el, azt csak a cég jelenlévő főnöke beszélte el és így én ezt a mesék országába sorolom.

Mindenekelőtt tudomásomra adta, hogy csinált a cég már számtalan gépet, melyek könyvnyomdai uton 8, 10 vagy akár 40 színben is egyszerre nyomnak. Be is mutatott egy-egy példányt néhány lapból, mely munka eléggé csinos, tekintve, hogy aránylag rövid idő alatt és csekély költséggel készült. Így a »The Inter Ocean« heti melléklete 4 színben, a »The Kansas city daily Journal« vasárnapi száma 8 színben és a »The Kansas city Sunday Journal« szintén 8 színben van nyomtatva egyszerre és könyvnyomdai úton. Elmondta, hogy ugyanily rendszer szerint járnak el most a litografiai gépeknél és már két színben egyszerre nyomhatnak. Ha pedig ez teljesen beválik, akkor úgy, mint a könyvnyomdai gépeknél történt, rövid időn meg lesz a kulcs a színeknek tetszés szerinti számban való alkalmazásához és egy időben való nyomásához.

Közel a könyvnyomdai és litografiai gépek kiállításához találjuk a könyvkötészetet és az illető segéd-eszközöket. Silány dolog az egész és az ígért munkálkodás teljesen elmaradt, hacsak az egyik-másik fűzőgép kívánatra való bemutatását nem nevezzük annak. »Förste és Fromm« lipcsei cég vonalozó gépe is itt látható.

A papírgyártás, könyv- és könyvnyomdászat, valamint a könyvkötészet kiállítása szétदारoltsága által teljesen elveszti jelentőségét és bár a könyvnyomdászatnak a főépületben jutott hely, ebben nincs köszönet, mivel ennek folytán oly szűk helyre szorult, hogy csakis a már teljesen nyomásra kész munkák kerülnek a közönség elé, mely csakis a fehér ívet a hengeren lecsúszni és beszínezve kijutni látja. Ez pedig nem elég. A sokszorosító iparágak kiállítása csakis akkor és úgy fogja a megérdemelt érdeklődést kelteni, mikor és hogyan külön, együvé csoportosítva, egy e célra épített pavillonban lesznek teljes működésükben a közönségnek bemutatva. Minden más alakban való kiállítás nem éri el célját és kár minden krajczárért, melyet reá költenek.

De térjünk vissza a mi német sógorunkhoz, Bichl József urhoz, ki még mindig nem szűnt meg engem osztráknak tartani. Az ő társaságában tekintetem meg néhány könyvnyomdát, litografiai intézetet és hengeröntő gyárat. No de ne féljen, tisztelt szerkesztő ur, nem fogom őket mind leírni,* mert ehhez bizony nincs is időm. Csak két gyárról kívánok megemlékezni, mert ezek leginkább nyerték meg tetszésemet.

»Raud, Mc. Nally & Co.« chicagói cég 1856-ban lett alapítva és könyv, könyvnyomda, könyvkötészet, kiadó-vállalat, azonkívül papír- és írószerek üzlete 700 munkást foglalkoztat, 300 lóerőre való gép hajtja

* Sőt köszönettel vennék.

a működésben levő 58 gépet és azonkívül van még egy 160 lóerejű rezerv-gép. A gyárban kiváló szerep jut a gépeknek, melyekkel minden elképzelhető és el nem képzelhető munkát végeztetnek. Találunk hajtogató gépeket, melyek két, négy, nyolcz, avagy 16 részre hajtogatnak egyszerre; továbbá vannak külön gépek, melyek az összehajtott íveket fűzés előtt préselik, de nem talán hosszabb időn át; erre a gépeknél nincs szükség. Csak egy nyomás és az ív úgy össze van préselve, mintha egy napig állt volna a présben. Továbbá vannak fűzőgépek, t. i. olyanok, melyek tetszés szerinti nagyságú íveket tetszés szerinti vastagságig összevarrnak. Azután oly gépek, melyek négy oldalon vágják meg az ívet egyszerre és olyanok, melyek három oldalon. Az amerikai embernek ugyanis nincs türelme a könyvet felválni. Itt nem ismerik egyáltalában a felvágatlan könyvet, ha még annyira új is.

A könyvnyomdai gépeknél mindenütt az önkirakókat találjuk; továbbá a két színben való nyomás egyszerre már köznapi dolog. E gépek a litografiai gépek asztalfestésével bírnak és a gép egyik oldalán vannak az egyik szín, másikon a másik szín hengerei és alattuk avagy felettük esik ki az ív.

Igen gyakran látjuk az ugynevezett »block« vagy »electric type« nyomást, mely hivatva van a litografiát helyettesíteni és oly munkáknál lesz alkalmazva, melyeknél olcsó voltuknál fogva a litografiai nyomás nem fizeti ki magát.

Ez eljárás egyszerűen abban áll, hogy a szedést avagy a kényesebb rajzot, vagy pedig a rajzokkal vegyest szedést lefényképezik, a fényképről cliché készítene, ezt galvanizálják és az így elkészített nagy lemezt egy blockra, egy fára szegelik és a litografiai gépekhez hasonló szerkezetű gépekben kinyomják. A gépek a litografiai gépektől csak abban különböznek, hogy a block részére nincs oly mély hely, mint milyen a kőhöz kell. Nagy térképek és bármilyen nagy rajz ily módon igen szépen kinyomhatók és persze főgond a cliché elkészítésére fordítandó.

A gyár egy 10 emeletes ház hat emeletét foglalja el és az üveggel fedett udvarban találjuk az óriási irodahelyiséget, melyeken át jutunk az utcára nyíló könyvkereskedésbe.

Mondhatom, teljesen ki voltam elégitve az ipartelep czélszerű és élelmes berendezése, valamint a munkák szép kivitele által.

Amerikában a nyomdák nem maguk öntik a hengereket, hanem ehhez egészen külön hengeröntő gyárak vannak.

»Sam'l Bingham's Son Manufacturer of Printers Rollers« egy ilyen gyár. Itt azonban az enyv-vegyületet nem felülről lefelé öntik, hanem alulról felfelé gőzerővel belenyomják a nagy vashengerekbe, melyek mind-egyike 5—6, vagy ha nagyobbak, 8—10 üreget tartalmaz. Ez eljárás által — eltekintve attól, hogy maga a hengeranyag is jobb — a hengerek tömörebbekké és mégis ruganyosabbakká válnak. Oly eljárás ez, mely — legalább tudtommal — nálunk nincs meg, de melyet nem ártana meghonosítani.

Öszinte tisztelője

Dr. F. Zs.

Rendezzünk szaktanulmányi látogatásokat.

A »Könyvnyomdászok Szakköre« ügykezelési szabályzatában többek között van egy pont, mely feladatává teszi a szakbizottságnak, hogy időnkint a szakismeretek gazdagítása czéljából kiállításokat és szaktanulmányi kirándulásokat rendezzen.

Ez a szép eszme — sajnos! — eddig nagyon kis mérvben nyert megvalósulást. — Az eddig tervezett szaktanulmányi kirándulások az illető gyár vagy intézet távolsága és az utazás költséges volta miatt mindig meghiúsultak, mi maga után vont a közönyt és a bizottság ily kirándulások eszméjével tovább nem is foglalkozott. Egyelőre le kell tehát mondanunk arról, hogy ily messzebb fekvő, költségesebb tanulmányi látogatásokra vállalkozunk.

De hogy mennyire kár volt ez eszmét elejteni, annak súlyát legjobban érezzük mi s épp azért azt hiszem, a jó ügynek tesztek szolgálatot, midőn azt új életre ébreszteni megkísérlem.

Mindenkor örvendetes jelenségül szolgál a magyar nyomdásztársadalomban, ha intézményeink közül egyik vagy másik az idők folyamával állhatatosan küzd és működése kézzelfogható eredményekről képes beszámolni.

Ily áldásos intézmények közé sorolom én a Könyvnyomdászok Szakkörét is, mely hivatásának magaslatán állva, mindent elkövet, hogy tagjainak minél kellemesebb szórakozásokat nyújtson és azoknak szakbeli képzettségét, művelését társas összefüvetek, felolvasások és más közhasznú dolgok által elősegítse.

És miután meg vagyok győződve arról, hogy a Szakkör tagjai között számosan vannak, kik a nyomdászati mellékiparágak iránt igen melegen érdeklődnek, de azoknak alaposabb ismeretét csak közvetlen szemlélet útján sajátíthatják el legjobban: ennél fogva igen üdvösen cselekedne és nagy szolgálatokat tenne az ujonnan megalakult szakbizottság, ha időközönként itt a fővárosban rendezne ily szaktanulmányi látogatásokat, mi által fokozná a szaktársakban a Körünk iránti melegebb érdeklődést és rokonszenvet s a hol ez végkép hiányzik, ott azt felélesztene.

Vannak itt a fővárosban oly nevezetes intézeteink és gyáraink, melyeknek megtekintése és az ott szerzett tapasztalatok által ismereteinket nagyban gazdagíthatnánk.

Ilyen például az »Első magyar betűöntőde-részvénytársaság«, melynek szakavatott berendezése mintául szolgálhat a külföldnek is. — Valljuk be őszintén, hogy sokan vagyunk olyanok, kik a betűöntés alapismeretei felől nagyon felületesen vagyunk tájékozva és az e téren ismereteinket csak olvasás, nem pedig szemlélet útján nyertük. Már pedig ez annyit ér, mint mikor valaki idegen nyelveket szótárak és nyelvtanok segítségével akar elsajátítani; mert általánosan elismert nézet, hogy egy ökölnyi nagyságú gyermek társalgása segélyével sokkal könnyebben és alaposabban tanulhatjuk azt meg, mint a leghíresebb grammatikákból.

Itt van továbbá a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság által nemrég meghonosított és a legkifogástalanabban berendezett, a legújabb gépekkel felszerelt hangjegymetsző osztály, mi szintén nagyon érdemes a megfigyelésre. — Erről is olvastunk már a »Grafikai Szemle« hasábjain egy igen bő ismertetést, de vajjon hányan vannak szaktársaim között, kik az abban elmondottakat emlékezetükbe vették? Mig ellenben, a közvetlen szemlélet által lett volna a hangjegymetszés bemutatva, talán mégis csak élénkebben emlékeznék vissza arra.

A Wörner-féle gépgyár, a »Kosmos« műintézet öt szint nyomó gépe, Weinwurm és Klösz fényképezéskész fotocinkografiáinak előállítása stb. mind oly dolgok, melyeknek megtekintését még tovább halasztani a szaktársak részéről igazán könnyelműség volna. Én hiszem, hogy nevezett üzletek főnökei és vezetői 1—2 órát szívesen áldoznának e nemes cél érdekében és szíves útmutatásaik és magyarázataik kíséretében készséggel mutatnák be Körünk tagjainak üzletük termelvényeinek előállítási módját.

Azt mondja egy közmondás, hogy: »a pap is holtig tanul«. — Igaz, de csakis a jó pap. — Használja fel tehát az ujonnan megalakult szakbizottság az alkalmat s miután tudtommal újabban már úgy is foglalkozott ez eszmével, ne ejtse el a fölvetett fonalat, hanem az őszi évad beálltával rendezzen ily szaktanulmányi látogatásokat fentnevezett és egyéb, általam hamarjában föl nem sorolható intézetek megtekintésére és én hiszem, hogy fáradságuk nem lesz eredmény nélküli.

Csak aztán a szaktársak is ragadják meg az alkalmat és tömegesen jelenjenek meg a szaktanulmányi látogatásokon és az ott látottakat vessék elméjükbe, mert minden perc, mit önművelődésünkre fordíthatunk, idővel meghozza gyümölcseit.

Scheicher Géza.

Az első szerb nyomda négy- százados jubileuma.

Az első délszláv nyomda alapításának négyszázados évfordulóját Cettinjében július 15—27-ik napján nagy fényvel ünnepelték, a szerb lakta vidékekről érkezett számos küldöttség és külföldi kitüntetések jelenlétében.

Az ünnepi beszédet Danilo trónörökös tartotta, hangsúlyozva az ünnepély kulturális jelentőségét és politikai célzatait. A díszében, melyen 400 vendég vett részt, Milinovic püspök a fejedelmi családra, Bogisics igazságügyminister az orosz czárra és az orosz akadémiaira, Lamanski tanár a szerb királyi akadémiaira, Milicsevics Milán, a szerb akadémia titkára a Sorbonnera és a svájcei egyetemekre, Pigué tanár a montenegrói kulturára, Popovics tanár (a szláv spártaiak és a szerb Leonidas nevében) az angol vendégekre, Dragovics az orosz egyetemekre, Alexandrov tanár (kazáni egyetem) és Kulakovics (varsói egyetem) Miklós fejedelmre, Ljubakovacsevics a fekete hegyek népére, F. Kovacsevics az ujvidéki szerb Maticá-ra,

Jovan Sundecsics pap a belgrádi Sveti Sava egyetremondtak felköszöntőket, a dalmáciai szerbek képviselője költeményt olvasott fel az obodi nyomdáról. A lakomát fényes kivilágítás követte és a Cettinjét környező hatalmas sziklák ormain kigyúlt örömtüzek valóban feledhetlen látványt nyújtottak a vendégeknek.

A cettinjei hivatalos lap július 24-iki (aug. 5-iki) száma közli az üdvözlő iratokat, melyeket az oxfordi, pétervári és kazáni egyetemek intéztek a fejedelemhez. Ezeket követik a táviratok és pedig a fejedelem nevét viselő orosz ezred, az orosz régészeti társulat, az orli papság táviratai. Ezek után mindjárt következik a következő budapesti távirat:

Son Altesse

Prince de Monténégro

Cettigne.

Association des imprimeurs et compositeurs hongrois (Könyvnyomdászok Szakköre) présente ses félicitations à l'initiateur de la fête de la plus ancienne imprimerie yongoslave et forme voeux pour les combattants slaves de civilisation.

Tanay, président.

Gelléri, secretaire.

Magyarul:

Ő Fenségének, a montenegrói fejedelemnek

Cettinje.

»A budapesti Könyvnyomdászok Szakköre szerencsekívánatait fejezi ki a legrégebb délszláv nyomda ünnepén ez ünnep kezdeményezőinek és, őszinte óhajokat nyilvánítt a civilizáció szláv bajnokainak. Tanay, elnök, Gelléri, titkár.«

Erre a táviratra a következő válasz érkezett:

Monsieur Tanay, président de la Könyvnyomdászok Szakköre

Budapest.

Trés-touché par l'aimable télégramme de félicitations que vous m'adrezsez; je vous en remercie cordialement; les voeux exprimés par les chevaleresques voisins de peuple serbe me sont précieux.

Nikita.

(Az önök által hozzám intézett szerencsekívánó távirat meghatott engem és szíves köszönetet mondok érte; a szerb nép lovagias szomszédai által kifejezett jókívánatok nekem igen becsesek. Nikita.)

A fenti budapesti távirat után következnek a szláv vidékekről és a külföldről érkezett egyéb üdvözlő táviratok.

Az első táviratok, melyeket a montenegrói hivatalos lap már július 17—29-én tett közzé, a czártól, a karlóczai szerb patriarchától és Konstantin nagyhercegtől, mint az orosz császári tudományos akadémia elnökétől érkeztek.

Az utóbbi távirat kiemeli, hogy az obodi nyomda csak egy évvel később létesült, mint a krakói, 50 évvel a Gutenberg első nyomdája után és 60 évvel az első moszkvai nyomda előtt.

A szerbek azt is vitatják, hogy az obodi nyomda elébb létesült, mint a krakói, csak hogy a czirill betűk öntése sok időt igényelt és ezért az obodi nyomda első terméke talán később jelent meg, mint a krakói. Annyit határozottan állítanak, hogy Andria de Torezan

de Azuda velencei nyomdájában már 1493. március havában készült el a czirill betűs Csaszlovacz, melyet Nedjelkovic István ujvidéki tanár egy bécsi ódondásztól megvett és a szerb nemzeti könyvtárnak adott el. Annyi bizonyos, hogy Crnojevics György a nyomda felszerelését Velenczében szerezte be és a nyolcz szedővel Makaria montenegrói származású faktor vezetés alatt 1493-ban kezdte meg egy szerb zsoldárkönyv szedését, melyet 1494. január 4-én fejezett be. Az obodi zárda környékén nyomdászati tárgyakat ástak ki, melyekről Ruvarac archimandrita könyvet készül kiadni.

De ha egy-két évvel később létesült volna is az obodi nyomda, mindenesetre nevezetes érdem volt a törökök által akkor olyannyira szorongatott szerbek részéről, nyomdát állítani oly időben, a mikor — a mint azt Gladstone kiemelte — nem volt még nyomda sem Oxfordban, sem Cambridgeban, sem Edinburgban, a mikor az első londoni nyomda csak hét éves és az első római nyomda csak tizenhat éves volt.

Sasvári Armin.

Hazánk könyvnyomtatói Hunyadi Mátyás idejétől 1848—49-ig.

Irtá: Firtinger Károly.

12.

Nagy-Szeben.

Hitelt érdemlő adatok szerint itt már 1529-ben fordultak meg vándornyomdászok; működésükről azonban nem maradt reánk semmilyen tanúságot tevő termék. Így tehát a szebeni nyomdászat csakis 1575-től fogva vehető számba, a mely évben Heusler Márton és Wintzler Márton együttesen alapították az első állandó nyomdát ezen városban.

Később Wintzler Fraultinger Gergely váltotta föl, mint nyomdai társtulajdonos.

Greus György 1588 tájott működött itt.

Ezek után Crato (*Kraft?*) János Henrik nyomdászokdott Szebenben 1590—94-ig.

1596—98-ig Fabricius János neve fordul elő a szebeni nyomtatványokon.

Ezután Thilen (*Thilo*) Jakab működik itten 1618-ig.

Pistorius Márk 1629-től 1657-ig fejt ki szép tevékenységet, mint nyomdász.

1646-ban Lintzer Márk is említettik mint nyomdász. (Ez a Lintzer valószínűleg ugyanazonos Pistoriussal.) *

Hermelius János neve 1659-ben fordul elő.

Ugyancsak 1659-ben Hildebrand Kristóf is működik mint nyomdász.

* Ezen nyomdásztól csak egyetlen munkájának címlapja maradt fenn; ezt is egy másik könyv táblájából fejtették ki és az »Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde« folyóirat 1884. évi kötete szerint így hangzik: Catechismus az az roevíd kérdések és feleletek által való tanítás: az keresztényeni huetnek foe agazatiról. Siderius János által irattatott. Szebenben. Nyomtatott Lintzi Markus által 1646. esztendoeben. — Egy másik, szintén ily módon napvilágra került könyvcím a következő: Jvdicivm az 1605 esztendoere Christus vrunknac szueletése vtán, mely elsoe bissextilis vtán Az Joannicevs Gabor D. és az Philosophianac mestere által megirattatott és az Magyar Országi Meridianusra számláltatott. Szebenben Nyomtatva Zoeldfue Simon. Minthogy egy Zoeldfue Simon nevű nyomdász létezéséről eddig mit sem tudunk, úgy azt hisszük, nem csalódunk, ha nevezett Zöldfűt inkább compactornak tekintjük, mert tudjuk, hogy amaz időben a könyvkötők is foglalkoztak naptárkiadással.

1663-ban Szenczi Kertész Ábrahám tette át nyomdáját Kolozsvárról Szebenbe s itt 1667-ben fejezte be viszon-tagsága és közhasznú életpályáját.

Utóda Udvarhelyi Mihály volt; a nyomdát azonban nemsokára ezután Apafi Mihály fejedelem vette át és 1672. évben a kolozsvári ref. collegiumnak adományozta. *

Prössl Balázs 1665-ben működik.

Ezután Jüngling István neve tűnik föl, kinek műhelyéből 1666-tól 1687-ig igen számos, többnyire német és latin nyelvű könyv kerül ki.

Polumski Gáspár 1695-ben nyomdászokdik.

Reichard Márton nyomdája 1694-től 1709-ig volt működésben.

Ugyanezen időben merül föl a Barth-család neve. Barth János működik a Kolozsvárról idetelepedett Heltdörffer Mihály társaságában 1717-ig. — E műhely 1837-ig maradt a Barth-család birtokában; ekkor átment

Nemes Closius György tulajdonába, kinek örökösei 1892. év elejéig bírták. Ezen évben feloszlatták Szeben e régi nyomdaműhelyét.

1721 tájott Nagy-Szebenben városi nyomda is keletkezett, melynek élén szintén Barth János állott.

Később Sárdi Sámuel vette ezen nyomdát bérbe, kihez 1773. évben mint üzlettárs Hochmeister Márton szebeni könyvkötő szegődött. Sárdi halála után Hochmeister egyedül működött tovább és mint nyomdász nagy tekintélyre tett szert. Ő indította meg 1784. január 2-án az Erdélyben megjelent első hirlapot, a »Siebenbürger Zeitung«-ot. 1789. évben élete 49. évében elhalálozván, a nyomda átment fia ifj. Hochmeister Márton birtokába. A gondos szakiképzésben részesült fiatal Hochmeister műhelye csakhamar elsőrangú és irányadó lett Erdélyben; ** 1790-ben Kolozsvárt fióknyomdát állított. Művészetünk terén szerzett érdemei fejében nemesi ranggal lón kitüntetve; 1837-ben mun-

* Apafi Mihálynak a nyomda átvételére vonatkozó rendelete következőkép hangzik: Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Egrege fidelis nobis dilecte, salutem et gratiam nostram. Mivel az szegény Szenczi Ábrahám az váradi typographus megholt, hűségedet akarjuk kezénél levő typosok és egyéb könyvek inventálására küldeni. Hűségednek azért serio parancsoljuk, mindgyárást jöjjön udvarunkba, innen bocsáthassuk el Szebenbe azon dolgoknak véghezvitelére. Secus non facturus. Datum in civitate nostra Alba Julia, die 22. Maii 1667. M. Apafi. — Ezen rendelet szől Beszermény Istvánnak. Ugyanezen napon kelt rendelettel Apafi egy oláh nyomdának Gyulafehérvárt történő felállítására intézkedik. (Közli ez okiratokat Szilágyi Sándor a »M. K. Sz.« 1889-iki évfolyamában.)

** Hochmeister ritka hazafias érzelmeit híven tükrözi vissza egy tőle származó, 13 levélből álló könyvecské, melynek címe: »A magyar könyveknek Lajstroma, melyek Hochmeister Márton cs. kir. priv. Typographus Nagy-Szebenben a Rét-utczában levő könyves boltjában feltaláltatnak, 1790.« A második lapon az »Ajánlása így következik: »Mentől nagyobb fájdalommal kellett eddig tapasztalni, hogy annak a nemzetnek, a melynek dicsőségéről kissébb vagyok én, hogy sem szolhassak, fiai közül oly kevesen találkoztak ezelőtt, a kik anyjokhoz tartozó tiszteletéről megemlékeztek volna, hogy annak nyelvét gyarapítani és az erre szolgáló könyveket szaporítani kívánták volna: annál nagyobb örömmel és vigasztalására szolgálhat kinek kinek valaki csak a nemes magyar nemzethez érdeme szerint való tisztelettel viseltetik, hogy már ma ezen nemzetnek fiai is felébredvén ebbéli kötelességeket bővebben teszik és ebbeli szorgalmatosságokat már is annyira léptették, hogy kevés neme legyen a tudományak, a melyről könyvek ezen nyelven is ne találtsanak. Én is azért ezen nemes hazának fia lévén, vétkezém, ha ezen örömben részt nem vennék és kötelességemet tehetőségemhez képest nem tenném. Több pedig tőlem ki nem telhetvén, udvarlok nemes magyar hazámfiainak e következő könyvek lajstromával, ki kérvén egyszersmind méltóztassanak velem más könyvek iránt is a melyek eddig könyvtáramban nem találhatnának parancsolni. Akármely alkalmatosságon is örömmel fogok kapni, a melyben csak megbizonyíthatom, mely nagy tisztelettel és készséggel legyen Kedves Magyar Hazámnak, Szebenben Boldogasszony havának 21-ik napján 1790 alázatos szolgálja Hochmeister Márton különös királyi szabadsággal való könyvtáros.« A cím és ajánlás 4 lapra terjed. Ezután következik 9 számozatlan lapon 239 magyar könyv címe, betűsorosan rendezve.

kás élete 70-ik évében elhalálozván, nyomdája az örökösök által több évig kezeltetett, míg nem 1842-ben

Steinhausen Tivadar tulajdonába ment át. Steinhausen Kasselből bevándorolt könyvkereskedő volt és a nyomdát 1877-ben élete 67-ik évében bekövetkezett haláláig bírta. Jelenleg a nyomda czéje: **Reissenberger Adolf**.

1787—90-ik évekből **Mühlsteffen (Mühlstein) János Gottlieb** nyomdász termékeire is akadunk, kinek személye felől azonban nem birunk közelebbi adatokkal.

A Kolozsvárról 1776-ban ideköltözött **Kollmann József Ferencz** szintén állított rövid életű nyomdát **Posch Gottlieb** nevű társtulajdonossal.

Filtsch Sámuel 1825. évben alapított nyomdát Nagy-Szebenben, mely ma is fennáll **Krafft Vilmos** czég alatt.

Végre 1849-ben történt a román püspöki nyomdának felállítására **Siaguna András** püspök által.

Gyula-Fehérvár

szintén nagy érdekű multtal bir hazai nyomdásztörténetünkben. Itt **II. János Zsigmond** fejedelem alapította az első nyomdát 1567-ben, mely azonban csak négy évig állott fenn. Berendezője a nyomdának a Debreczenből ide meghívott **Hoffhalter Ráfáel** volt, ki »királyi nyomdász« czímet viselt.

1568-ik évben bekövetkezett halála után rövid ideig fia, **Hoffhalter Rudolf** folytatta az üzletet. Ennek távozta után **Wagner Gergely** gyulafehérvári iskolamester és **Császmai István** ottani unitárius lelkész kezelik a nyomdát annak megszűntéig. (Némelyek szerint **Dávid Ferencz** is vezette két éven át a nyomdát.)

Gyula-Fehérvár második nyomdáját 1619-ben **Bethlen Gábor** fejedelem állította; ezen műhely 1658-ban szűnt meg, elpusztítván a törökök által. Mint művezetők szerepeltek a kolozsvári Heltai-nyomdából idekerült **Válaszúti András** 1624-ig.

Ezt követte **Mezleni (Meszlényi?) Márton** 1628-ig.

1628-tól 1646-ig **Ligniczei Effmurt Jakab** működött.

Ezután 1647-ig **Brassai Major Márton** volt a nyomda vezetője.

I. Rákóczi György fejedelem oláh nyomdát rendeztetett be 1640 tájott Gyula-Fehérvárt, mely 1657-ig működött, azután szünetelt 1685-ig, mikor újra megindult tevékenysége s működött még 1702-ben is. Ekkor a jezsuiták birtokukba ejtván e nyomdát, azt 1703-ban Kolozsvárra tették át. Később, 1744-ben, e műhely felszerelése magvával szolgált a Balázsfalván felállított oláh nyomdának.

Mint nyomdavezetők működtek:

Selmeczi András György 1664-ben.

Istvanovic Mihály pedig 1699 körül.

A jelenleg fennálló püspöki nyomda 1785-ben jött létre. Közelebbi adatokat e nyomda tevékenységéről nem sikerült megszerezniünk.

Abrudbányán

1569-ben létezett nyomda, a mint ezt a **Székesfehérvári Karádi Pál** által nyomtatott »Concordia Balassi Menyh árt árultatásáról« bizonyítja.

Szászvároson

két, **Sierban** és **Marian** nevű oláh diák állított elő 1582. évben nyomtató sajtón román nyelvű bibliát cyrill betűkkel.

Szász-Sebesen

is támadt oláh nyomda 1683-ban, hol a »Sicrinu d e auru« (arany szekrény) című munka adatott ki.

Csik-Somlyón

a szent Ferencz-szerzet itteni rendfőnöke, **Kajoni János**, alapít nyomdát 1670 tájott, melynek első műszaki vezetője 1685-ig **Kassai András** volt. Ezen időtől fogva a szerze-

tesek működtek, mint Gutenberg tanítványai; csakis egyházi könyveket produkálva. Ezen, ósdi visszamaradtságában, Európában ritka nyomtató műhely ma is fennáll, ám-bár működni már jókora ideje megszűnt. Tudtunkkal a zárdai nyomda 1849-ben adott utóljára életjelt magáról a külvilág előtt, a midőn a hazafias érzelmű barátok előállították a csakis hat számban, május 28-ától június 25-éig megjelent »Hadilap«-ot.*

Keresden,

a Bethlen-család ősi fészkeben, 1683 körül állított nyomdát **Bethlen Elek** erdélyi főúr, melyben kinyomtatni szándékolta Bethlen Farkas hátrahagyott munkáját, Erdély történetét; a nyomda azonban e művet nem fejezhető be, mert 1690. évben kénytelen volt a háborús zavarok miatt működését beszüntetni. Nyomdája **Székesi Mihály** volt.

Balázsfalván

az oláh püspöki nyomdát **Páldi Székely István** rendezte be 1744-ben Kolozsvárról magával hozott fölszereléssel.

1761-ben **Endrédi János** működik itt mint nyomdász.

Nagy-Enyed.

Az itteni ref. collegium nyomdájáról csak nagyon hézagoss adatokkal rendelkezünk. Mint első nagy-enyedi nyomdász **Kiss György** neve fordul elő 1765-ben.

Utána **Debreczeni Sámuel** volt a nyomda vezetője 1775 tájott.

1830-ban **Fiedler Gottlieb** nyomdászokodik itt.

Ezután **Vizi István** működik 1831-től egészen 1846-ig mint nyomdavezető.

Nagy-Enyednek 1849-ben az oláhok részéről történt feladulása alkalmával — úgy látszik — a nyomda is elpusztult, mert ez idő utáni fennállásáról nincsenek bizonyítékok.

Maros-Vásárhelyi

a Kolozsvárt és Bécsben működött **Kapronczai Nyerges Ádám** 1785-ben állította az első nyomdát. Művészetünk e nagyreményű művelője azonban már 1786. június 17-én elköltözött az élők sorából, élete delén, 40 éves korában.

A nyomda további kezelői **Koncz József** tanár: »A m. vásárhelyi ev. ref. collegium könyvnyomdájának száz éves története 1786—1886« című munkája szerint következők: **H. Gál László** 1793-ig.

Nagy-ajtai Huszár Antal 1795-ig.

A nyomda 1800 előtt már **dr. Mátyus István** vármegyei physicus birtokában volt, ki azt 1800. május 24-én kelt végrendelettel, könyvtárával együtt az ev. ref. főtanodának hagyományozta, mely intézet azóta tulajdonosa a nyomdának.

1804-től fogva, mely évben a nyomda újra fölvetette működését, **Gyórfi István** volt a vezetője.

Ezt követte **Fiedler Gottfried**, ki 1808-tól 1828. évig működött.

Utána **Kali József** veszi át a nyomda vezetését; ennek kezelése alatt (1835-ig), valamint a reá következő

Kali Simon, az előbbi testvére keze alatt, a nyomda igen szép tevékenységet fejtett ki, mely működés 1848—1849-ben érte el tetőpontját. **Kali Simon** 1866-ig állott a nyomda élén.

* Id. Szinnyei József ekkép nyilatkozik e lapról: Ezen kétszáz éves betűkkel nyomtatott különös lap, mely beltartalmát tekintve is, ritkítja párját, általánosan Bem organumának tartatott s e miatt Erdélyben ép oly üdöztetésnek volt kitéve, mint nálunk a Közlöny; a csikl Ferencz-rendi barátokat pedig ezen lapért sokat kínozták, nyomdájokat is csak későn tudták visszanyerni; innen van, hogy a lapokat mind elpusztították, csak hogy a papokat kimentsék, kikhez a csikiek, mint áhitatos nép, nagyon ragaszkodnak. (A kolozsvári 1848—49-ki ereklye-muzeumban egy 7-ik szám is őriztetik ezen lapról.)

Jelenleg **Imreh Sándor** jóhírű szaktárs működik mint nyomdavezető és pedig 1867. október 1-étől fogva. Imreh nemcsak mint tapasztalt szakíró ismeretes, de az 1848—1849-iki események hivatott ismerője és leírója is egyszersmind, a ki Petőfi sírhelyének feltalálása ügyében sok becses adatot szolgáltatott annak idején. Hazai nyomdászatunk érdekében kívánjuk, hogy e derék szakférfiú még jó soká vezesse egészségben és teljes munkakedvben a nyomda ügyeit!

Medgyes

városában **Sift János** kezd 1773 körül mint nyomdász működni. A nyomda további sorsa ismeretlen előttem.

Besztercze

nyomdászati adatai szintén hézagosak. Mint első nyomdász tűnik fel itt 1779-ben **Lehmann Keresztély**, kivel már Brassóban találkoztunk.

Utáná, 1791-ben, **Eckhardt Péter** neve fordul elő mint beszterczei nyomdász.

1813 tájott **Filtsch János Manó** bir nyomdával.

Megemlített még, hogy **Ben József** tábornok 1849-ben tábori nyomdáját

Kézdi-Vásárhely

városának ajándékozta, ebben állítottatott aztán elő a »Székely Hirmondó« című lap 1849. június 4-től ugyanazon hó 17-éig.

CSARNOK.

Nyomda vidéken.

(Törött spácziumok.)

I.

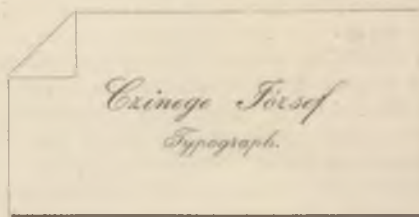
X. mezővároskában a szülék egy idő óta boszankodva tapasztalják, hogy gyermekeik iskolából sokkal később jönnek haza, mint a tanidő tart. Utánnézve a dolognak, rájönnek, hogy mi az oka: ott bámulják a piaczon a faládákból kibontakozó vasdarabokat, melyből majdan a városka műveltség-hirdetőjének nyomda-gépe fog összeállítani.

A nagy esemény óriási feltűnést kelt a kis városkában. Hogy is ne! Mióta Gutenberg a könyvnyomtatást feltalálta, ez az első nyomda. Vannak ugyan a városkában néhányan, kik már a szomszédos megyei székhelyen, mások pedig a fővárosban jártukban nyomdát láttak, de a lakosság legnagyobb része csak a »Budapest«, »Kis Ujság«, meg a Bucsánszky-féle rémes históriákból ismerik a sokszorosító művészet termékeit.

Nem csoda tehát, ha az utczasarkokra ragasztott nemzeti színű falragaszok előtt ember-csoportok gyűlnek össze, hogy leolvassák a nagy eseményt, melyet a falragasz »Nyomda-megnyitás!« cím alatt, a »kor kívánalmái szerint berendezve« hirdet.

De nemcsak a férfi, hanem a női közönség is érdeklődik a nagy esemény iránt, a mi nagyon természetes. Hisz a legnagyobb résznek bemutatva már magát annak pelyhes bajusz vezetője, ki egyszersmind az összes technikai műveleteket maga leszen végzendő, lévén ő szedő is, nyomó is egy személyben.

Hogy kegyetek is megismerjék, ide teszem névjegyét:

Természetes, hogy a »-graph« szócska okozta a legjobb benyomást, mert a hölgyek még abból az időből ismerték e szócskát, midőn a tanár a magyar »gróf« szóval egyértelműnek nyilvánította. A névjegy egyuttal reklám gyanánt is szolgálván, nem csoda, ha az a »legkülönösebb« műzlessel van kiállítva.

De lássuk csak a princípális urat is! Ő jelenleg a városka főalakja! A nyomdászathoz csak annyit ért, hogy ő volt, a ki a fennebb említett nyomdaterméket a városkában terjesztette, azaz hogy »kolportőr« volt és hetivásárokon kalendáriumokat árult a gyékényről. Mint ilyen, egy kis vagyonszára tett szert. A vagyonszára gyarapítandó, »papir-, könyv-, zenemű- és díszműárú-kereskedést« nyitott, mely az első és egyedüli lévén a városkában, csakhamar virágzásnak indult. A felvirágoztatást nagyban előmozdította az »üzlet« dús kiterjedése, melyben a szappantól és cipő-fénymáztól kezdve, minden volt kapható.

A princípális úr úgy gondolkodott, hogy a papirkereskedés nyomda nélkül nem teljes. Kapta tehát magát — fennebb nevezett Czinege úr szakismeretére támaszkodva — berendezte a nyomdát, mely csakhamar az egész városka élő részét ellátta névjegygyel, halottjait pedig gyászlapal.

***

Egyszer-másszor nagyobb megrendelés is jött, mely azonban — sajnos — különös volta miatt nem volt teljesíthető.

Az egyik ilyen különösség volt, hogy az egyik hetivásár alkalmával a környékről bejött oláh atyafiak a műterem ablakán betekintvén, a szekrényekben felhalmozott (?) betűket szögeknek nézték és azon meggyőződés érelődött meg bennük, hogy az új intézmény — szög-gyár! Rendeltek is mindjárt néhány kilót. . . .

A másik már szakbavágóbb volt! Egy napon ugyanis beállított egy öreg anyóka, kezében egy vaskos könyvvel, melyet újra akart nyomtatni, lévén az egy déd-öreganyjától örökölt biblia, mely már a sok lapozástól el volt kopva. No hát ez nem lett volna lehetetlen, de a példányszám — csak egy lett volna.

A princípális ur csakhamar tett szert egy kis szakismeretre. Czinege úr egy napon panaszkodott, hogy már nem lehet tovább szedni, mert nincs »stég«. »Nos hát blokálni kell!« — felelt a főnök ur.

***

Végezetül felemlitem, hogy a nyomda még egyszer izgatottságba hozta a városkát! Ugyanis nem sokkal ezek után egy hetilapocská beszélte meg a városka közérdekű eseményeit. *Augenfeld Miksa.*

VEGYESEK.

Mellékleteink. Első mellékletünk meghívó az Ébredés-dalkör zászlóavatási ünnepére, modern ékítményekkel és línia-díszítésekkel; a szedés a szedő ügyességét dicséri. — Második mellékletünk alkalmi: Szent István első magyar királyunk szobrának mellképe ez, melyet a gazdagon illusztrált »Ország-Világ« című szépirodalmi lap szerkesztőségének szívességéből reprodukálunk. Mindkét melléklet a Pesti könyvnyomda részvény-társaság nyomdájának terméke.

A »Magyar Nyomdászok Évkönyve« 1894-iki évfolyamára a napokban lettek szétküldve az előfizetési felhívások; ugyanezen felhívást lapunk élén is közöljük, de egyuttal e helyen is felhívjuk t. szaktársaink figyelmét reá és kérjük, hogy a jó ügy érdekében ne sajnáljanak egy kis propagandát csinálni Évkönyvünknek. Ha Magyarország 3000-et meghaladó nyomdása közül csak minden második veszi meg e szakkönyvecskét: fényes eredményt érhetünk el, pedig ez nem is oly túlzott kívánság, ha tekintetbe vesszük, hogy külföldön hány ily hasonló vállalat áll fenn, nem áldozattal, hanem tisztességes exisztenciát biztosítva a többnyire privát-vállalkozóknak; és Szakkörünk nem is kíván anyagi hasznot, csak annyit, hogy e vállalata önmagát fizesse ki s ne legyen kénytelen összekuporgatott szakirodalmi tőkécskéjét, melylyel messze menő czélokot akar elérni, évről-évre csorbitgatni. Kérjük tehát szaktársainkat, segítsenek egyetlen nyomdász-évkönyvünknek minél tisztességesebb sikert biztosítani!

A vidéki nyomdák statisztikájának fölvételét Körünk választmánya elhatározta és az ez ügyben feltett kérdőpontokat a múlt héten küldtük szét az egész országba. A beérkező adatok Évkönyvünk 1894. évfolyamában lesznek fölhasználva. Örvendetes, hogy vidéki főnökeink a legnagyobb készséggel adják meg a választ a kérdőpontokra és hogy az adatok legnagyobb része már is beérkezett. Az összes magyarországi nyomdatulajdonosok között egyetlen egy akadt (íj. Gyűrky Sándor, Debreczen), a ki a válaszos levelező-lapra azt írta, hogy: »Köszönöm, nem szükséges!« (T. i. nem szükséges az ő nyomdájára való statisztikát közzétenni.) No ezzel az »előzékenységgel« Gy. ur bizony nem valami fényes bizonyítványt állított ki a statisztika szükségességéről alkotott fogalmait illetőleg s reméljük is, hogy érthetetlen gondolkodásával elszigetelten fog maradni hazánk intelligens nyomda-főnökeinek sorában.

Könyvnyomdai gyorsajtókra alkalmazható vonalozó készüléket talált fel Cziráky Sándor nyomdavezető Jászberényben, melyre nézve a szabadalom az osztrák-magyar monarchia területére már bejelentetett. A készülék előnyei a hozzánk beküldött prospektus szerint: 50 százalék munkamegtakarítás a nyomásnál, miután az eddigi négyseri nyomás helyett kétszeri nyomás szükséges, a nélkül, hogy a keresztvonalakat beleszedni kellene. Megtakarítás a szedésnél is, a mennyiben a tabellák nyomásához, még kétszeri nyomásnál is, csak a fej szedendő, míg a láb szedése (deczimál vonalozásnál is) szükségtelen, sőt azon esetben, ha az ív négyszer nyomatik, a keresztvonal szedése is fölöslegessé válik. Punctura felesleges, mert a keresztvonal pontosan beleillik és annak félrenyomása akarattal sem eszközölhető. Tiszta és szép nyomás, a mennyiben a vonalak minden megszakítás nélküliek. Egyszerű és gyors kezelés. A gépmester 10—15 perc alatt bármily számú és szélességű rovatokhoz rendezheti a készülékét, ugy, hogy a nyomás azonnal megkezdhető. Ezen előnyök mellett különösen alkalmas e készülék hangjegypapírok és írkák előállítására, miután a vonalak nem szakadozottak és minden hátnyomat (Schattirung) nélkül nyomhatók. A készüléknek gyorsajtóra való alkalmazása 24 órát igényel. — Ez ügyben a feltaláló újabbban a következő sorokat küldötte be:

Új találmány. E cím alatt jelent meg a »Graphica« ez évi 8. számában egy hír, mely az általam feltalált könyvnyomdai gyorsajtókra alkalmazható vonalozó készülékét ismerteti és azt mondja: »csak oly nyomdákban lehet előnyös, hol sok táblázatos nyomtatványt kell csinálni, mert kisebb példányszámú munkánál nem lehet czélszerű, miután a leírás szerint a készüléknek gyorsajtóra való alkalmazása 24 órát igényel«. Az említett hír ezen állítása félreértésen alapszik, mert a 24 órát nem a gépmester igényli minden egyes tabella nyomásánál, hanem a felszerelő, ki a készülékkel odaautazik és azt összeállítja. Az egyes tabellák nyomásánál pedig a gépmester 10—15 perc alatt bármily számú és szélességű rovatokhoz rendezheti a készülékét, mint ez a körlevélben is említve van. Tehát a készülék oly nyomdákban is előnyös, hol kisebb példányszámú munkák készülnek, mert nem 24 órát, hanem csak 15 percet vesz igénybe annak a tabella rovataihoz való rendezése, illetve a léniák beosztása és a gyorsajtóra alkalmazása. — Ezzel kapcsolatban megemlítjük még, hogy a feltaláló szétküldötte már a próbanyomást is, melyet az új készülékkel eszközöltek; a mint e nyomásból látszik, tisztaság és pontosság dolgában csakugyan beválik e találmány. Ára felszerelés és szállítással 380 ft. Megrendeléseket egyedül a Brünauer Adolf könyvnyomdai czég fogad el Jászberényben.

Megint új napilap. Alig indult meg a színes képekkel ékeskedő »Szabad Szó« s kezd magának közönséget teremteni: már megérkezett az új konkurrens is, a »Honvéd« című lapban, melyet a Corvina részvényvállalat ad ki Szt.-Istvántól fogva. E legújabb lapot Marinoni-féle ötszínű rotációs gépen nyomják s a mint a prospektusból látszik, nem fog a »Kosmos« augsburgi gépe mögött maradni. Ha még felemlítjük a gazdák, erdészek, mérnökök által alakított részvényvállalat most berendezésben lévő nyomdájának és irodalmi vállalatának szintén nemsokára megjelenendő nagy politikai lapját, a »Hazánk«-at, láthatjuk, hogy lesz új lap elég, van vállalkozási szellem bőven, — a mi reánk nézve ugyan csak örvendetes lehetne, ha nem kellene attól tartanunk, hogy e rohamos föllendülésben hirtelen visszavesés állhat be, a mely aztán annál keservesebben érinthetne bennünket, mert e gyors gründolás előreláthatólag megint fokozni fogja a nyomdai tanoncokban való túltermelést is, a mi pedig még az ily gyors és folytonos emelkedés mellett sem volna szükséges. — Megemlítjük még, hogy a Wodianer-czég is megrendelt már egy színekben nyomtató rotációs gépet ujságjai részére, lesz tehát tarkaság annyi, hogy akár bele is ununk.

Az Országgyűlési Értesítő nyomda r.-t. közelebb rendkívüli közgyűlést tartott, melyen elhatározták, hogy a társulat első üzleti évét 1893. december 31-ig meghosszabbítják. Továbbá megengedte a közgyűlés az igazgatóságnak, hogy a társulat vármegye-utcai telkén építendő házára 100.000 forintig terjedő építkezési kölcsönt vegyen fel.

A helybeli Mezei-féle könyvnyomda a múlt napokban vétel utján özv. Borúth Elemérné tulajdonába ment át. Az új tulajdonos eddig sátoralja-ujhelyi princzipális volt.

Kurcz Lipót és társa czég alatt egy új czinkografiai intézet kezdte meg működését e hó elején és a mint az előttünk fekvő körlevélből látjuk, igen üdvös czélt tűzött ki feladatául e két ambiciózus szakember: kiszorítani a külföld e nemű produkcióit és versenyképesé tenni a hazait. A magunk részéről csak gratulálhatunk a fiatal vállalatnak s melegen ajánljuk azt az illetékes köröknek.

A Robicsek Zsigmond által kiadott *Öt nyelvű szótár* halad szorgalmasan, minden füzetével újabb bizonyoságot szolgáltatván használhatósága és belbecséről. — Nekünk nyomdászoknak, különösen itt a fővárosban, a hol minden-

napi dolog a különféle idegen szavakkal való bajmóldás, különösen akkor, ha a tudós szerzők azzal hizelegnek nekünk, hogy mindent értenünk kell, a mit ők tudnak s ezért elegendőnek tartják bizonyos szabályos és kevésbé szabályos jelekkel fejezni ki gondolataikat: igen jó szolgálatot tesz e segédkönyv, mely a leginkább használt öt nyelvnek bőséges szónagyát igen czélszerűen elrendezve tartalmazza. A 32 füzetre terjedő munka ára füzetenkint 30 kr. Ajánljuk szaktársaink figyelmébe.

Fodor István hazánkfíró — kiről mint az elektrotechnika egyik kitünőségéről a »Grafikai Szemle« már mult évi júliusi füzetében emlékezett meg — a »Fővárosi Lapok« f. hó 11-iki számában érdekes életrajzi adatokat közöl. E szerint Fodor pályáját mint betűszedő-tanoncz kezdte meg Pozsonyban a »Westungarischer Grenzboten« nyomdájában; ezen adat annyiban szorul kiegészítésre, hogy Fodor föl is szabadult annak rendje szerint, egynéhány évig még mint szedő működött s azon időben a »Typographia« pozsonyi tudósítója is volt. Fodort hajlamai azonban a technika legifjabb ágának tanulmányozására vontatták s Batka János Pozsony városi levéltáros protekciója útján volt oly szerencsés Párisba a »Compagnon Edison« műhelyeibe bejuthatni. Itt életemébe került Fodor s öt-hat év múlva elsőrangú elektrotechnikusnak képezte ki magát. 1888-ban meghívót kapott Athén városába az elektromos állomás felállítására s azóta ott tartózkodik. A magyar tudósok iménti görögországi kirándulása alkalmával Fodor volt az ünnepségek rendezőségének lelke. Tollal is hatalmasan előmozdította művészetét. Így megjelentek tőle »Etienne de Fodor« név alatt Hartleben kiadásában »Das Glühlicht, sein Wesen und seine Erfordernisse«, »Materialien für Kosten-Voranschläge elektrischer Lichtenanlagen«, »Die elektrischen Motoren mit besonderer Berücksichtigung der elektrischen Strassenbahnen«, »Die elektrischen Verbrauchsmesser«, »Die elektrische Schweissung und Löthung« s más munkák. Dicséretben, elismerésben természetesen nem volt hiány; Görögország királya járt elől abban; a Megváltó-rend lovagkeresztjével tüntette ki közhasznú munkásságáért. A »Fővárosi Lapok« cikkírója következő sorokkal zárja tudósítását: »Kapós ember Fodor István; most, hogy Magyarországon az elektromos világítás még a kezdet stádiumában van, szeretném, ha e sorok is figyelmeztető hatással lehetnének, hogy el ne veszítsünk véglegesen egy oly erőt, a kire szükségünk van s a kinek megnyerésére még lépést sem tettünk. Az amerikaiak, a kik erősen rajta vannak, valahogy elkaparíthatják az orrunk elől.«

A bécsi nyomdász- és betűöntő-tanonczok szakiskolájában július hó 9-én tartott az évzáró ünnepség. 54 tanuló érdemdíjakban részesült, 135 pedig megdicséretet. Összesen 476 tanuló látogatta az iskolát 100 különböző nyomdából. A tanítást 19 tanító végezte 11 osztályban. A szakiskola évi jelentése számos érdekes adatokon kívül egy hosszabb értekezést is közöl az ausztriai és német hírlapirodalom bölcsőkorából.

Bécsben évről-évre mindjobban kezd amaz üdvös intézkedés terjedni, hogy a könyvnyomdatulajdonosok hasznavehetőbb és régibb munkásaiknak üdülés céljából szabadságidőt engedélyeznek, fizetésük élvezete mellett. — Tekintve, hogy a bécsi üzleti viszonyok alig jobbakk a mieinknél, csak elismerést érdemel ezen humánus eljárás. Vajjon Budapestről mikor irhatunk ily örvendetes jelenség felől?

A londoni nyomdászati szakiskola és muzeum új épülete rendkívül nagy terjedelmű. Az épület főszára 107 láb hosszban a Bride Lane-utczában fekszik; mélysége 75 láb és a földszinttel együtt 5 emeletes. Földszinten a litografia van elhelyezve; fölötte, a mezzaninban, pedig a grafikai muzeum, a Blades-féle könyvtárral, olvasószobával és a tanítók gyűléshelyiségével. Egy emelettel följebb találjuk a

nyomdász-szakiskolát és a többi oktatási czélokra berendezett helyiségeket. Az újonnan való berendezésre az iskola vezetősége 2500 font sterlinget szavazott meg; vannak az iskolának ezenkívül bőkezű mecénásai is, így pl. Passmore Edwards, parlamenti tag és a »London Echo« tulajdonosa, 500 fontot ajándékozott az iskola czéljainak előmozdítására. — Nálunk nemhogy mecénások, de olyanok is alig akadnak főnökeink között, a kik gondolnának a szakiskola szükségességére. Minek is? Elég, ha a szabók, fodrászok, korcsmárosok törődnek az ilyen semmiségekkel.

Angol munkás-törvényhozás. A parlament egy bizottsága most foglalkozik az 1888-ki szavatossági törvény novellájával. Az említett törvény már régebben megszabta, hogy mily esetekben szavatol a munkaadó az olyan balesetekért, a melyek a munkást az üzemben érik. A munkások, illetőleg hozzátartozóik azonban perútra voltak utasítva s az angol bírósági eljárás mellett ritkán érvényesíthették igényeiket, mert a perlekedés ott drága multság. Most a novella ezen a bajon segíteni akar, de egyúttal megtiltja, hogy bárki is a törvény keretén kívül lépjen szerződésre a baleset vagy betegségleyezés iránt. Ezen intézkedés, a melyet a kormány is magáénak vall, nagy mozgalmat keltett a munkások és munkaadók között. Vannak munkások, a kiknek sorsa betegség vagy baleset esetén régebbi idők óta fennálló intézmények által jól van biztosítva, másrésről egyes munkaadók is tartanak fenn jelentékeny költséggel intézményeket munkásaik javára. Ezek ellenzik a novella említett intenczióját. — Akár úgy mint nálunk, éppen olyan bonyolult állapotok!

Új írás a vakok számára. Egy Hugentobler nevű lyoni ember új írást talált fel a vakok számára, a melyet minden laikus is rögtön megtanulhat. Az írás pontokból áll, a melyek lehetőleg a rendes írás betűi szerint alakulnak. A Braille-féle régi írás is pontokból áll, de ezek olyan alakú írásjeleket adnak, a melyeket csak azok a vakok értenek, a kiket erre betanítottak.

Brüsszelben tudvalevőleg május hó 8-án nyílt meg a nemzetközi hírlapkiállítás, mely egészben véve sikerültnek mondható, habár — mint az természetes — itt-ott találhatók hézagok. A világ minden országa képviselve van és hat tágas teremben szemlélhető a hírlapirodalom fejlődése bölcsőkorától napjainkig. Az ujságok szakmák szerint vannak elrendezve, csupán a politikai lapok osztályozottak nemzetiségek szerint. E szakmák a következők: 1. Politikai hírlapok. 2. Művészet, színház és irodalom. 3. Földművelés. 4. Ipar és államgazdaság. 5. Börze és pénzügyi lapok. 6. Iskolai, tudományos, bölcsészeti és világismereti folyóiratok. 7. Sport. 8. Divat. 9. Jogi szaklapok. 10. Képes folyóiratok. 11. Katonai szaklapok. 12. Hivatalos lapok. 13. Jubiláris ujságok. 14. Gastronomia i hírlapok. 15. Levélbélyeg-szaklapok. 16. Élcslapok.

Papiros — kákából. A Kazakoff-féle orosz papirgyár igazgatója, L. N. Laigakofskij, fontos találmánnyal gazdagította a papiros-ipart. Szerény laboratóriumában három havi beható kísérletezés után kákából pompás papirost készített.

Japáni könyvkiadó a japáni irodalomról. Egy Sahei Ohashi nevű japáni ember jár most Londonban, a ki hazájában a legnagyobb könyvkiadó. Angolul nem tud és tolmács segítségével beszélt egy ujságíróval, a kinek elmondta, hogy régebben egy kis ujság szerkesztője volt; párszor bezárták sajtóvétségért, a miért azután könyvkereskedést nyitott és szép vagyont szerzett. A japán irodalomról ezeket mondotta:

»Japánban nincsenek még nagy írói, de akad egynéhány fiatal szerző, a kinek munkái felkeltik honfitársai érdeklődését. Nem kell sok idő hozzá s Japán irodalmával az első nemzetek közé emelkedik. Legjobb írónkat a külföld még nem ismeri, de föltétlenül érdemesek a világ figyelmére.

Az a szándékom, hogy japáni munkákat angol nyelven adjak ki. Raktáramban, Hakubunkwan-ban (elterjedt irodalom háza) óriási mennyiségben vannak folyóiratok. Az utóbbi esztendőben páratlanul haladt Japán a nyomdászat és a könyvkiadás terén. Nálam 5000 szedő és 300 író van alkalmazva. Kiadásaimban található neveléstani munkák, japáni irodalmi termékek, világtörténelem, ifjúsági irodalom, jogi könyvek és így tovább. Gyermekek-lapjaimnak minden száma 800.000 példányban jelenik meg. Összes köteteim száma meghaladja évenként a tíz milliót. Íróim megkeresnek havonként husz-harmincz fontot, szedőim pedig tíz-tizenkét shillinget naponként. Olesóvá tettem az irodalmat. Az ifjúsági irodalom óriási méreteket öltött. Gyermekeink valószínűsége lázas mohósággal olvasnak.»

A könyvkiadó legújabb terve, hogy a Reuter-féle távirati ügynökség mintájára vállalatot szervez. Hazatérve ki akarja adni európai és amerikai uti élményeit.

HIVATALOS RÉSZ.

Junius és julius hóban a következő üzletek fizettek tagsági díjat: Államnyomda 6.—, Athenaeum 16.50, Buschmann 1.70, Czettel és Deutsch 4.80, Egyetemi nyomda 5.70, Franklin 12.90, Fischer és Mika 1.80, Hornyánszky 6.90, Légrády 2.40, Markovics és Garai 2.40, Nagy Sándor 8.70, Neumayer 1.80, Orsz. Értesítő 6.20, Pallas 20.70, Pester Lloyd 3.60, Posner 4.20, Részvény 25.90, Rózsa 8.70, Schlesinger és Kleinberger 1.50, Várnai 1.80, Aradról 1.20. — Egyesek: Schornstein J. —.30, Reisinger I. 1.50, Kirmann B. —.60, Molnár Gy. —.60, Gibicz J. —.90, Zimmermann M. —.30, Poldini 1.80, Benkő L. —.60, Gelberger M. —.30, Kokály I. 1.80, Neuwald I. 1.80.

A t. házipénztáros urakat tisztelettel kérjük, hogy a tagsági illeteket pontosan szedjék be és szállítsák be minden hó 10—12-ig az üzletben alkalmazott összes szakkereskedők névjegyzékére kíséreléssel Rencsisovszky Ferenc pénztároshoz (Részvénynyomda), mert az a tag, ki két hónappal hátralékban van, nem kap Grafikai Szemlét.

A lap szétküldését illető reklamáziók Gelléri Mihály urhoz, mint a lap adminisztrátorához (Pesti részvénynyomda, Hold-utca 7) intézendők.

Értesítés. *Divald K. és fiai* cég (hatvani-utca 1.) és *Kurzweil Frigyes* fényképész (Dorottya-utca 11. szám) Körünk tagjainak és családtagjainak fényképek készítésénél az alább feltüntetett rendes árszabályukból 33%-nyi engedményt adnak, mit azzal hozunk tudomásra, hogy e kedvezmény igénybevételénél mindenkor a tagsági jegy mutatandó fel igazolásul. — A rendes árszabály a következő: 12 db. Mignon-kép 3 frt, 6 db. 2 frt (csakis felöltötteknek); 12 db. visit-kép 7 frt, 6 db. 4 frt, 3 db. 2 frt 50 kr.; 12 db. kabinet-kép 14 frt, 6 db. 9 frt, 3 db. 6 frt, 12 db. Makart-kép 20 frt, 6 db. 12 frt, 3 db. 9 frt; 12 db. boudoir-kép 25 frt, 6 db. 14 frt, 3 db. 10 frt.

Körünk megkeresésére *Krecsányi Ignác* ur, a Krisztinavárosi szinkör igazgatója a nyári szini évadra kedvezményes árú jegyeket engedélyezett tagjaink részére. — E kedvezményes árú jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként egy krajczárért kaphatók Pethő Sándor urnál (Franklin), Wózner Ignác urnál (Részvénynyomda), Schwind Béla urnál (Pester Lloyd), Steiner Adolf urnál (anyaegylet).

Mérsékelt jegyárak:

Nagy páholy	3 frt.	I. rendű körszek	35 kr.
Zsölyeszék	90 kr.	II. » » »	30 »
I. rendű zártszék	70 »	Földszinti bemenet	30 »
II. » » »	55 »	Karzatli zártszék	30 »
III. » » »	40 »		

Vasárnap, valamint jutalomjátékoknál földszinti bemenetre jegyek nem adatnak ki.

Feld Zsigmond úr, a városligeti szinkör igazgatója szintén kedvezményes jegyeket engedélyezett. A mérsékelt jegyek váltásához szükséges utalványok darabonként 1 krért kaphatók Rencsisovszky Ferenc pénztárosnál (V., hold-utca 7.) és a főt megnevezett bizalmi férfiagnál, valamint Steiner Adolf anyaegyleti számvivőnél.

Mérsékelt jegyárak:

Földszinti páholy	3.—	Zsölle	60 kr.
I-ső emeleti páholy	2.50	Földszinti zártszék	50 »

Vasár- és ünnepnapokon, úgymint vendégszerepléseknél csak lehetőség szerint.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

H. S., Módos. Kérjük a már juniusra ígértet. A kért szám elment, reméljük megkapta?

K. I., Gyoma. A könyvet elküldettük.

Sz. S., Ungvár. Erre a számra, úgy látszik, elkésett. De a szeptemberi számra, ha csak lehet, kérni fogjuk. A mintákat megkaptuk, erről jövő számunkban. Levél megy.

P. Zs., Abrudbánya. Ajánlat nem érkezett be.

KURGZ LIPÓT
ÉS
TÁRSA
CHEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST,
IV., Egyetem-otér 6. szám.

Vidéki megrendelések legpontosabb és legolcsóbb eszközése.

Elvállalja mindenemű nyomtatvány illusztrálását az egyes esetekben megkívántató legzélszerűbb és legolcsóbb módszer szerint

chemigraphia, phototypia, autotypia, fénynyomat, fotolitografia, fametszet

stb. ut/án.

A »GRAFIKAI SZEMLE«

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 2 frt = 4 korona,
félévre 1 frt = 2 korona.
Egyes szám ára 20 kr. =
40 fillér.

Az egyes számok nyomdankénti
elárúsításával a fővárosban
KUBIN J. Colporteur van megbízva.

HIRDETÉSEK ÁRA:

egész oldal 12 frt = 24 kor.,
féloldal 7 frt = 14 korona,
negyed oldal 4 frt = 8 kor.,
nyolczad oldal 2 frt 50 kr.
= 5 korona.

Tizenkétszeri közlésnél 30, hat-
szori közlésnél 15% engedtetik.

A lap papirosa Dávid K. és Fiától. — Szövegírás az Első Magyar
Betűöntőde-Részvény-Társaságtól.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V. ker., Hold-utca 7. sz.

Kiadó-tulajdonos: a »Könyvnyomdászok Szakköre«.

Felelős szerkesztő: TANAY JÓZSEF. * Főmunkatárs: BAUER JÁNOS M.

BÖLE JÓZSEF

NYOMDAI ASZTALOS

BUDAPEST, VII., ISTVÁN-TÉR 9. SZ.

Ajánlja magát különösen **könyvnyom-
dászoknak szedőszekrények** és egyéb
berendezések elkészítésére.

Regálisok és szekrények állandóan raktáron vannak
és azonnal szállíthatók.

*Nyomdai szekrény- és átvány-javításokat és
vidéki megrendeléseket pontosan eszközöl.*

REZLÉNIA-GYÁR.

H. BERTHOLD

BERLIN

SW., BELLE-ALLIANCE-STRASSE 88.

NYOMDABERENDEZÉSI ESZKÖZÖK.

Mintákat és árjegyzékeket ingyen és bármentve küld.

* PONTOS KIVITEL ÉS JUTÁNYOS ÁRAK. *

Géplevelboríték * Gyászlapok

Névjegy-karton

Gyári főraktár Magyarország részére:

GOLDZIEHER GÉZA

BUDAPEST

V. kerület, Arany János-utca
20. szám alatt.

A MYRTLE MARK kapható minden papírkereskedésben.

Legjobb és legkitünőbb
minőségű

Papírárúk.

GESCHÜTZT

Myrtle
Mark

DEPOSÉ

ELSŐ MAGYAR
FÉNYKÉPKARTON-
GYÁR

**BECHER FRIGYES
ÉS TÁRSA**

Ájánlják a t. könyv- és könyvnyomda-tulajdonos uraknak saját gyártmányaikát, u. m.:

**BUDAPEST,
VI., Csengery-utca
55. SZ.**

természetes és glacé-hartouppapir

ívekben, minden nagyságban és minőségben. — Továbbá műssakilag vágott cím-, látogató- s eljegyzési kártyákat stb. stb.

Különlegesség:
fénykép-karton tökéletes kiállításban és minden nagyságban.

Minták és árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

TELEFON 1308.

Fénykép és
Fotofechnikai *
* * * * * Műterem

A műintézet gyorsajtókkal van berendezve

BUDAPEST
Hatvani-utca 1. szám a.
(Ferencziek bazára)

Divald Károly fiai

A műintézet foglalkozik:
ARCZKÉPEK, TÁJKÉPEK
stb. felvételezésével

Reprodukciókkal 1 méter nagyságig
FÉNYNYOMATOKKAL
CZINKOGRAFIAI CLICHÉKKEL
autotypia és fototypiában.

Árak jutányosak. Minták kívánatra ingyen.

Befüdtöde, galvanoplasztikai
és
Mechanikai műintézet.

LUDWIG & MAYER
Majna m. Frankfurtban.

Különlegességek:
**IROTT, KÖBLÉVEL,
és
MEDIÆVAL-BETŰK**

Mintalapok és árjegyzékek küldetnek.

TELJES NYOMDAI BERENDEZÉSEK.

GÉPGYÁR Különlegességek az öntöde, rézléniagyártás, töm-öntöde és galván-lemezek minden szükséges kellekeiből s a nyomdai szakmába vágó minden műszerekből

KÜSTERMANN & COMP.
BERLIN, N. 20.

UJ COMPLETT ÖNTŐ-GÉPEK.
Főművelhetlen, utól nem ért munkaképességgel. Pontos magasság, csekély anyag-vesztés.

A folyó évi június hó 5-én Budapesten megalakult

MAGYAR VILLAMOSSÁGI

RÉSZVÉNY-

TÁRSULAT

a nagyérdemű közönség tudomására hozza azt, hogy működését megkezdette.

A magyar villamossági részvény-társulat a »Ganz és Társa« vasöntő- és gépgyár részvény-társasággal kötött egyezmény alapján a »Ganz és Társa« czég és Budapest fő- és székváros között a villamos világítás ügyében kötött szerződést átvette s így Budapest fő- és székvárosában az említett szerződés értelmében a villamos világítást és erőátvitelt a magyar villamossági részvény-társulat fogja szolgáltatni.

E célra központi villamos telepe Budapesten, a külső Váci-úton épül és építése annyira előrehaladt, hogy a

MAGYAR VILLAMOSSÁGI RÉSZVÉNY-TÁRSULAT

központi villamos telepe már a folyó év őszen üzembe vehető.

Ez okból a magyar villamossági részvény-társulat már most elvállalja a lakásoknak, üzleteknek, telepeknek és más helyiségeknek villamos világítására vagy ipari erő-szolgáltatásra való belső berendezését, valamint elvállalja az általa épült, mint az esetleg más vállalkozók által netán már eszközölt villamos berendezéseknek a fő- és székváros balpartján épügy, mint jobbpartján fektetendő kábelhálózatához leendő csatolását és a villamos áramnak annak idejében leendő rendes szolgáltatását.

A MAGYAR VILLAMOSSÁGI RÉSZVÉNY-TÁRSULAT

ügykörébe felvette továbbá azt, hogy Budapesten kívül, villamvilágításra és központi villamtelepek felállítására más városokban és községekben is engedélyeket szerez és ott, a mennyiben a távvezetés szükséges, az általánosan kitűnőnek elismert Ganz-féle transzformator-rendszert (Zipernowsky-Déry-Bláthy szabadalma) fogja alkalmazni.

Tervezetekkel és költség-előirányzatokkal, valamint netalán kívánt felvilágosításokkal szívesen szolgálunk.

Jelentkezések budapesti központi villamos telepünkhöz való csatlakozás iránt elfogadtatnak ideiglenes irodánkban

V. kerület, Thonet-udvar, II. emelet, 2. lépcső,

nemkülönben Ganz és Társa czég városi irodájában (**Gizella-tér, Haas-féle palota**).

TELJES GÉPBERENDEZÉSEKET

(légszesz- vagy petroleum-motorokkal, transmisiókkal stb.)

Kő- és könyvnyomdák, litografiai műintézetek, könyvkötészetek, papirdobozkészítő-gyárak, játszókártya-gyárak, papir- és kéregpapir-gyárak, színes papírt előállító gyárak, album-gyárak, dombornyomó-intézetek stb. stb. részére utólérhetlen szép kiállításban és a legjobb szerkezetekkel szállít

Krause Károly gépgyára, Lipcsében.

Főképviselek Ausztria-Magyarországon: Paul Beckert Wien, IV., Starhemberg-Gasse 24. és Galitzenstein H. Budapest, V., Erzsébet tér 5. sz., a kiknél mintaraktárak is vannak.

WILHELM WIEGAND

DRESDEN-A.

(Németország).

Ajánlja

„TRIUMPH“

HENGERANYAGÁT.

Nagyszerű, szép és fölülmulhatatlan!

Megrendelhető minden tetszés szerinti keménységi fokban.

Szállítás a világ minden országába.

ALAPITTATOTT 1879-BEN.

Minták, használati utasítással együtt, bérmentve küldetnek.

FAMETSZŐ-INTÉZET

SMOLKA VILMOS

BUDAPEST

VII. KERÜLET, IZABELLA-UTCZA 3b. SZÁM.

BEIT & PHILIPPI

Fabrik von schwarzen und bunten

BUCH- & STEINDRUCK-FARBEN

FIRNISSEN.

„HAMMONIA“ WALZENMASSE.

HAMBURG & STASSFURT.

FESTÉK-GYÁRA

HAMBURG
ÉS
STASSFURTBAN

Készít fekete és színes

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKEKET
HAMMONIA HENGERANYAGOT
KENCZÉKET.

Vezérképviselet és gazdagon felszerelt raktár

MÜLLER TESTVÉREK

Főraktár és iroda: BUDAPEST Nagykörön-utca 3.

Rust J. H. és Társa

BETŰÖNTŐDÉJE ÉS MŰSZAKI GYÁRA
BÉCS, V. KERÜLET, GRIESGASSE 10.

Nyomdal teljes felszerelések, bárminő nyelvű betűk, körzetek, ékítmények, rézléniák és vignetták. Mérsékelt árak. * Többszörösen kiliüntetve. * Szolid kivitel.

WEINWURM AN TAL
fényképész,
első magyarországi chemi-graphiai műintézete.
Budapest, Károly-u. 3.

Készít mindennemű horganyedvesű duczot autotypia, phototypia, chemigraphia és chromotypia útján. Alaprajzok, térképek, hálózatok fotolitho-grafia útján a leg-jutányo-sabbban s pontosan sokszorosít-tatnak.

Külföldi berendezés házán kívül ügy-képfelvétele.

RAKTÁR ÉS IRODA: BÉCS, I., KOLOWRATRING 9. SZ.

Könyvnyomda-festék.		100 ko frt kr	Másolófestékek	1 kilo frt kr	Színes festék.	1 kilo frt kr	Selyemzöld, süvegben,	1 kilo frt kr
a) Gyorsajátóknak.			lila, kék, fekete vörös	6 8	Kő- és könyvnyomdáknak.		4 árnyalat	3
CIH Hirlapfesték	52	Könyvnyomda-festék.	Kézi- és gyorsajátóknak.	150	Kárminlak 1	48	Selyemzöld, poralakban,	2
CIH »	60				» 2	36	4 árnyalat	12
CI »	68				» 3	24	» valódi olivzöld	6
BIII Könyvfesték	76				Geraniumlak 0	24	Ultramarinkék 1 süv.-ben	6
BII »	84				» 1	20	» 2 »	4
BI Accidensfesték	90				» 2	16	» 3 porban	2
AIII Illusztráció-festék	120				Tollfesték II.	12	Kobaltkék, legfinomabb	40
AII »	170				I.	12	Párisi kék	5
AI »	250				II.	12	Milori kék világos és sötét	5
	1 kilo				III.	4	Sepiabarna	4
AO Disznyomáshoz	4	» I.	7	Terra di Sienna	2			
AOO »	6	» II.	10	Mahagonibarna	2			
AOOO »	8	Átnyomó festék	6	Kremsi fehér	2			
		Ércnyomó festék II.	120	Hőfehér	1			
		» I.	150					
b) Kézi sajtóknak.			Kenczék.				Finom színes festékek	
CCII Könyvfesték	90		Könyv-, kő- és ércnyomáshoz.		Lila, kékes v. vörhenyes 1	24	kencsében törve, körül-	
CCI »	1				» 2	16	belül 25%-al olcsóbbak.	
BBIII Accidensfesték	120	Gyöngye			» 3	12		
BBII »	100	Középerős	1	Chromsárga, vegy. tisztá,			Bécsi hengeranyag.	100 ko
BBI »	240	Erős	120	4 árnyalat, süvegben	3		3. sz. Igen szilárd	150-
AAIII Illusztrációknak	3	Aranyfüst-kencze	140	Chromsárga, vegy. tisztá,			2. » Szilárd	150-
AAII Finom »	4	Ércnyomáshoz	2	4 árnyalat, darabokban			3. » Crème	150-
AAI Disznyomáshoz	6		1	Cadmiumsárga, 2 árnyalat	24			
AAO Glacépapír-nyom.	8			Ockersárga, 4 árnyalat	2			

Árak Bécsben fizetendők 3 óra vagy készpénzben 2% scouto. Hordók ingyen, dobozok eredeti árakon.

KITÜNTETÉSEK: *Deés*: Ezüst érem.
Besztercze: Arany érem.
Grács: Nagy ar. díszérem.

Első magyar hengeranyag-gyár

SCHARSACH ALAJOS

BESZTERCZÉN, ERDÉLY.

Új Excelsior-hengeranyag körforgógépek, gyorsajátók és amerikai tégelynyomású gyorsajátók számára.

100 kiló 150 frt, szabad csomagolás mellett.

Ezen hengeranyag a legjobb és legtisztább nyers anyagból van készítve, főleg minden másnemű hengeranyagot. Ezen anyagból öntött hengerek jó festékekkel kifogástalan tiszta nyomatot adnak; sokáig tartó használhatóságuk által **olcsóbbak** bármely más hengeragnál, nem veszti el soha tapadóerejét, nem lesz keményebb, időváltozásnak nincs reá hatása; továbbá nem sérül meg oly könnyen és nem zsugorodik össze soha, úgy hogy évekig használatban maradhat, a nélkül, hogy átöntenék. Azonkívül kezeskedem, hogy ezen anyag pótlányag hozzátetele nélkül legalább tízszer átönthető, a mi az eddigi hengeranyagoknál lehetetlen volt, mert azok (dacára annak, hogy drágábbak) többnyire olcsó nyers anyagból vannak készítve és ennek következtében csak fáradsággal önthetők át kétszer-háromszor, hogy azután mint tökéletesen hasznavehetlent eldöbthassuk. Meg vagyok győződve, hogy próbahasználat után csakis e rendkívüli előnyöket nyújtó hengeranyag fog használatba vétetni.

E hengeranyag külföldön már nagyon elterjedt.

A hengeranyag a rendesen kívül lágyabb vagy keményebb alakban is szállítható.

BETŰ- ÉS TÖMÖNTŐDE.

Folytonos készletben tart szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és legjobb minőségben kiállítva.

FISCHER ÉS MIKA

Nagy választékot tart a legkülönbébb czélszerű és divatos

KÖNYV- ÉS CZÍMIRÁSOKBÓL.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Budapest, Király-uteza 83. sz.

ÁLLAMILAG KEDVVEZMÉNYEZETT

Első Magyar Könyv- és Könyomdai

Festék-Gyár

Kurzweil János és Társa

V., HOLD-UTCZA 25. BUDAPEST V., HOLD-UTCZA 25.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek,
 kenezék, bronzok.

VEGYMŰSZAKI ÉS VEGYÉSZETI TERMÉNYEK KÉSZITÉSE.

»Patent« gelatin-hengeranyag stb.

A TEMESYÁRI KIÁLLÍTÁSON EZÜST ÉREMMEL DÍJAZVA.

ELSŐ MAGYAR

BETÜÖNTÖDE
RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

BUDAPEST

VI. KER., DESSEWFFY-UTCZA 32. SZÁM

SAJÁT HÁZÁBAN.

EGESZ NYOMDAI BERENDEZÉSEK

jutányosan és gyorsan fogatosíttatnak.

* * *

Folyton dús raktárt tart magyar, német, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

KÖNYV- ÉS GZÍMIRÁSOKBAN

továbbá

KÖRZETEK ÉS KIZÁRÁSOK

A LEGKÜLÖNFÉLÉBB ÉKITMÉNYEK

ÉS EGYÉB

NYOMDAI FELSZERELVÉNYEKBEŒ.

GALVANOPHASTIKA. ❖ ❖ ❖

TÖMÖNTÖDE.

E lap szövege az öntöde betűivel nyomatott.

ÉBREDÉS

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSOK ÉS
BETŰÖNTŐK EGYLETÉNEK DALKÖRE

Jelleg:
Szálljon a dal szabadon,
Törjön fel az égbe,
Tanítsa meg szabadságra
És tisztviselőre.

MEGHÍVÓ

az 1893. évi szeptember hó 10-én (vasárnap) tartandó

Zászlóavatási Ünnepélyre

mely a városligeti

Hermina-kertben

(volt Klemens-féle helyiség)

a temesvári »Typographia«-dalegylet, a »Budapesti polgári dalkör« és a
»Typographia«-dalkör szives közreműködésével fog megtartatni.

★

A zenét a 38. számú Mollináry-gyalogezred zenekara szolgáltatja.
A táncsteremben cigányzenekar.

A zenehangverseny 4 órakor, a hangverseny pedig 5 órakor veszi kezdetét.

Belépő jegyek személyenként előre váltva 40 kr., a pénztárnál 50 kr.

★

Elsős vagy kellemetlen idő esetén a termékben tartalik meg az ünnepély.

Jegyek előre kaphatók: Az egyleti helyiségben Steiner A. urnál, az Athenaeumban Schwandner Lajos, a Pester Lloyd-nyomdában Hoffmann A., a Részvény-nyomdában Klits I.-nál, továbbá Schmidt I. vendéglőjében, Wolf A. vegyeskereskedésében és Durmits Imre penztárosnál, Gutenberg-nyomda.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Nyitra. Huszár István. Iritz Zsigmond. Özv. Neugebauer Anna. Reicheles Lipót. Oravicza. Kehrer C. Wunder Károly.	Putnok. Gaertner Ignác.	Szakolcza. Skarnitzl Örökösei.	Szerencs. Simon J.	Ujpest. Kaczander és Fuchs. Steiner Károly.
Orosháza. Veres Lajos. Altstädter M. J.	Resicza. Eisler József. »Hungária« könyvnyomda- szövetkezet. »Reschitzaer Zeitung« ny.	Szarvas. Sámuel Adolf. Szíkes Antal. Sápszky János.	Szigetvár. »Corvina«-nyomda (tulajd. Fried Dávid).	Ujvidék. Fuchs Ágoston. Hirschenhauser és Reitzer. Miletics Szvetozár. Pajevics Arzén. Popovics Testvérek. Szerb kolostorok könyv- nyomdája.
Ó-Becse. Lőwy Lajos.	Rimaszombat. Gyórfy Pál. Rábely Miklós.	Szász-Régen. Burghardt R. Sebesch Károly.	Szilágy-Somlyó. Bülőni Sándor.	Ungvár. Gellisz Miksa. »Kelete« nyomdája. Lévai Mór. Székely és Illés.
Ó-Kanizsa. Schwarz A.	Rózsasziget. Salva Károly.	Szász-Sebes. Stegmann J. Winkler Vilmos.	Szolnok. Bakoss István. Fuchs Lipót. Hay Fülöp. »Szolnoki Híradó« ny. Wachs és Pauncz.	Ujverbász. Berkovics Márk fiók- nyomdája.
Ó-Orsova. Handl József. Orsovai könyvny. r.-t.	Salgó-Tarján. Fiedler A.	Szászváros. Fuhrmann R. »Minerva« nyomda r.-társ.	Szombathely. Bertalanffy J. Gábrriel A. Kramer M. Seiler H. Özvegye.	Vác. Mayer Sándor. »Hunnia« nyomda (tulajd. Kohn Viktor).
Ó-Széplak. Nyitrai Gazd. Egylet nyomdája.	Sárvár. Jakoby Bálint.	Szatmár-Németi. Molnár János. Nagy Lajosné. »Pázmány« könyvnyomda. »Szabadsajtó« nyomdája.	Tab. Pfeifer Ignác.	Vág-Ujhely. Brück Samu. Horovitz Adolf.
Paks. Rosenbaum Márk.	S.-A.-Ujhely. »Zemplén« nyomdája. Lőwy Adolf. Landesmann és Társa.	Szeged. Bába Sándor. Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Adolf. Várnai Lipót.	Tapolca. Lőwy B.	Versecz. Wettl és Veronits. Kirschner J. Özvegye. Kassanovits M. Füger Ida.
Pancsova. Jovanovics Testvérek. Koszanics és Popovics. Wittigschlager C. »Pancsova és Vidéke« nyomdája (tulajdonos dr. Viszoly).	Sárospatak. Ev. ref. főisk. nyomdája.	Szeghalom. Ifj. Kiss Ferencz.	Tata. Engländer Jakab.	Veszprém. Krausz A. Fia. »Petőfi« nyomda.
Pápa. Goldberg Gyula. Nobel Armin. Reform. főisk. nyomda	Segesvár. Jördens Testvérek. Horeth Frigyes.	Szegzárd. Báter János. Ujfalussy Lajos.	Temesvár. Csanádmegyei nyomda. »Délmagyarországi szövet- kezeti« nyomda. Freund Gyula. Magyar Testvérek. Stéger Ernő. »Posauna« nyomdája. Uhrmann Henrik. Veres Samu. Weisz J. Stern Gusztáv.	Zala-Egerszeg. Tahy Rozália. Breisach Samu.
Pécs. Engel Lajos. Lyceumi nyomda. Taizs József. Taizs M. özvegye.	Selmeczbánya. Jörges A. Özvegye.	Székelyhid. Kohn Sámuel.	Tisza-Füred. Lőw Samu.	Zenta. Schwartz Sándor. Klenóczky és Biró.
Pécska. Ruber István.	Sepsi-Szt-György. »Jókai« részv.-nyomda.	Székely-Udvarhely. Becsek D.	Tolna. Selly József.	Zilah. Seres Samu.
Perjámos. Pirkmayer K.	Siklós. Lőwy Miksa. Harangozó és Pandurovits.	Székesfejérvár. Márián György. Singer E. Számmer Imre. Számmer Kálmán. »Székesfeh. és Vidéke« ny. Kaufmann Fáni.	Tolna-Tamási. Jeruzsálem Ede.	Zólyom. Nádossy G.
Póstyén Gipsz H.	Sopron. Breiner G. és Fia. Litfass Károly. Romwalter K. és Fia. Rónai Frigyes.	Szemcz. Fischer Náthán.	Torda. Pollak Móricz.	Zombor. Bittermann Nándor. Muzsik A. Oblát Károly Rubinstein N.
Pozsony. Alkalay Adolf. Angermayer K. Bick Ábrahám. Brég János. Freistadt B. Utóda. Grünfeld Lipót. Stampfel, Éder és Társa. Schönberger B. »Westungarischer Grenz- bote« nyomdája. Wigand K. F.	Sümege. Nobel Ignác.	Szentes. Sima Ferencz. »Szentes és Vidéke« nyom- dája.	Török-Szt-Miklós. Rubinstein Sándor.	Zsombolya. Wunder Rezső.
	Szabadka. Bittermann J. Schlesinger Sándor. Székely Simon. Krausz és Társa Petrovits Dusan.	Szenicz. Bečo János és Társa.	Trencsén. Gansl Lipót. Skarnitzl Fr.	Zsolna. Áldori Manó.
	Szamos-Ujvár. Gör. k. püspöki nyomda. »Aurora« nyomda.	Szered. Stern Dávid.	Turóc-Szt-Márton. Magyar nyomda. Részvénynyomda.	

HORVÁT- ÉS SZLAVONORSZÁGBAN.

Belovár. Fleischmann F.	Illók. Wortmann A.	Petrinja. Pirnath A.	Varasd. Platzer József. Stiefler J. B.	Fischer F. Granitz Ignác. Hühn Gyula. Kralj Gy. Jovanović P. Kugli és Deutsch. Scholz Antal »Národne Novine« ny.
Broód. Schuhmann H.	Kaproncza. Kostinčér K.	Pozsega. Klein Lipót.	Vinkovce. Trumić Konstantin.	Zengg. Luster Hubert.
Buccari. Desselbrunner R.	Karlócza. Pavlovic K.	Ruma. Wagner J.	Virovitica. Habianec A.	Zimony. Grabovački M. Sopron A. Baics S.
Diakovár. Egyházmegyei nyomda.	Károlyváros. Hauptfeld K.	Sziszek. Fanto Adolf. Jünker F.	Vukovár. Jancsik E.	Zsid. Manković P.
Eszék. Laubner Károly. Pfeiffer Gyula. Schaffer Alajos.	Kőrös. Neuberg Gusztáv.	Susak. Grosse küstenländische Buchdruckerei.	Zágráb. Albrecht K. Brusina Antal. Részvénynyomda.	
Gospic. Zupan M.	Mitrovicza. Mitroviczai könyvny.- részvény-társaság. Trumić Konstantin. Trumić M.	Uj-Gradiska. Schiebl A.		

A könyvnyomdász- és betűöntő-segédék egyletei.

Magyarország.

Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Egyesy Géza; számvivő Steiner Adolf. Egyleti helyiség: Budapest, VIII., Stáhly-utca 1. Az egylet a központon kívül a következő kerületekre oszlik: *Arad:* Elnök: Varga József; pénztárnok: Lövey Nándor. *Brassó:* Elnök: Feninger Károly; pénztárnok: Merkl János. *Debreczen:* Elnök: Kenderessy Lajos; pénztárnok: Török Ferencz. *Kassa:* Eln.: Rósa Viktor; pénztárnok: Nagy Sándor. *Kolozsvár:* Elnök: Gámán Dezső; pénztárnok: Thummerer János. *Nagy-Várad:* Elnök: Lang József; pénztárnok: Boncze Tivadar. *Pécs:* Elnök: Taizs József; pénztárnok: Safcsák Rezső. *Pozsony:* Elnök: Kalteisz J.; pénztárnok: Dirmeier Nándor. *Szeged:* Elnök: Vagács M.; pénztárnok: Schwarcz Ferencz. *Temesvár:* Elnök: Freta János; pénztárnok: Mangold Sándor.

A nagyszombati könyvnyomdászok egylete. Elnök: Binder Lajos (Mészáros-utca 47).

Szaktárs-körök a fővárosban.

Könyvnyomdászok Szakköre.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők jótékonyági köre.

Elnök: Concha Károly (Hornyánszky V. könyvnyomdaja, V., Arany János-utca 1).

Budapesti gépmesterek és nyomók köre.

Elnök: Stern Ferencz (Kertész-nyomda, Mária-Valéria-utca 11.)

Budapesti hírlapszedők köre.

Elnök: Síte József (Pester Lloyd nyomdaja).

Budapesti betűöntők köre.

Elnök: Feldmann I. Pál (Fischer és Mika betűöntődéje).

Budapesti könyvnyomdászok és betűöntők hitel-szövetkezte.

Elnök: Schwind Béla (Pesti Lloyd-Társulat könyvnyomdaja).

»Ébredés«-dalkör.

Elnök: Tanay József (Pesti könyvnyomdász-társaság).

»Typographia«-dalkör.

Elnök: Galateo Béla (Államnyomda).

Szaktárs-körök a vidéken.

»Typographia«-dalegylet Temesvár.

Elnök: Freund Gyula, nyomdatulajdonos.

Horvát- és Szlavonország.

A horvát-szlavóniai könyvnyomdászok egylete. (Hrvatsko tipografičko društvo za Hrvatsku i Slavoniju). Elnök: Timet István (Részvénynyomda), Zágrábban.

Ausztria.

Alsó-Ausztria. Az alsó-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Mies Károly. Egyleti helyiség: Bécs, VII., Zieglergasse 25.

Bukovina. A bukovinai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Witiuk János, Czernowitz, az Eckhardt-féle nyomdában.

Csehország. A csehországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. »Typografická Beseda«. Elnök: Krunert Károly, Prága, Inselgasse 24.

Felső-Ausztria. A felső-asztriai könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Herzog János (az »Arany szarvas« vendéglőben, Hirschgasse) Linzben.

Gácsország. Galicziai könyvnyomdász-egyesület. (Towarzystwa drukarzy), »Sila« (Erő), Krakóban. — Könyvnyomdász- és kőrajzoló-egylet (Towarzystwo drukarzy i litografów) »Ognisko« Krakóban. Előbbi egyletnek elnöke: Szyjewszi András, utóbbi Machalski Tódor, mindketten az I. egyesületi nyomdában. Egyleti helyiség: Ringplatz 12, III.

Karintia. A karintiai könyvnyomdászok, kőrajzoló és könyvnyomók egylete. Az egylet elnöke: Pressien Ferencz (Bertschinger-féle nyomda), Klagenfurtban.

Krajna. A krajnai könyvnyomdászok, kőrajzoló és könyvnyomók egylete. (Društvo tiskarjev, kamnopicsev in kamnotiskarjev na Kranjskem.) Elnök: ifj. Hriber Ferencz, (katholikus könyvnyomda), Laibachban.

Morvaország. A morvaországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Klima Károly, Thalgasse 5, Brünnben.

Salzburg. A salzburgi könyvnyomdászok betegsegélyző-egylete. Elnök: Reyer Ferencz (Oellacher-féle könyvnyomda), Salzburgban. — A salzburgi könyvnyomdászok önképző-egylete. Elnök: Pelikán János. (Pustet-féle könyvnyomda), Salzburgban.

Stájerország. A stájerországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egylete. Elnök: Dröszler Flórián. (Withalm-féle könyvnyomda), Grácban.

Szilészia. A szilésziai könyv- és kőnyomdászok és rajzolók egylete. Székhely: Troppau. Elnök: Hoffmann János, Teschnerstrasse 5.

Tirol és Vorarlberg. A tirol és vorarlbergi könyvnyomdászok és betűöntők egylete. Elnök: Zemmer József (Rauch-féle könyvnyomda), Innsbruckban.

Európa többi országai.

Belgium. Fédération typographique. (Belgischen Bockdrukkersbond.) Elnök: Laslovski Kajetan.

Bulgária. A bulgáriai könyvnyomdászok egylete. (Blgarsko Typografsko društvo.) Elnök: Colakow Tódor, »Državen Vestnik« kiadóhivatala, Szófiában.

Dánia. Typografiske Forening i København. Elnök: Peterson V., Bordings Bogtrykkeri, Nybrogade 12, Kopenhága. — Dansk typografisk Forening. Elnök: Rasmussen H. F. (a »Kolding Folkeblad« nyomdaja), Kolding (Jütland).

Franciaország. Fédération française des travailleurs du livre. A központi bizottság titkára Keufer A., székhelye: Páris, 15, Rue de Savoie. Állandó elnök nincs.

Luxemburg. Luxemburgi nyomdász-egylet. (Association typographique de la Ville de Luxembourg.) Elnök: Bous Gusztáv, St.-Paulus-nyomda.

Németország. A német könyvnyomdászok segélyegylete. Elnök: Döblin Emil, Solmsstrasse 31., III., Berlin SW. — Elzász-Lotharingia könyvnyomdászainak és betűöntőinek segélyegylete. Elnök: Hans Fr., Blygonsstrasse 24, II., Strassburg-Neudorf.

Norvégia. Norsk Centralforening for Bogtrykkere. Elnök: Schulze F. P., »Dagbladet« nyomdaja Kristianiában.

Olassország. Associazione fra gli operai tipografi italiani per l'introduzione e l'osservanza della tariffa. Elnök: Sgr. Angelo Carugati, tipografia Operaira, Corso Vittorio Emanuele 12—16; egyleti helyiség via Rovello 1, Milánóban.

Orossország. Nyomdásztársaság Rigában. A levelek Wagner Józsefhez, Häcker-féle nyomda, címzendők.

Románia. »Gutenberg«, a nyomdamunkások általános, kölcsönös segélyező-egylete. (Societate generala de ajutor reciprocu a lucratorilor tipografici din România.) Elnök: Nicolae Jonescu, Sococu-könyvnyomda, Strada Berzii 136, Bukarest.

Svájc. Svájci nyomdász-szövetkezet. Központi elnök: Unteregger H., Brunnenbergerstrasse 8., St.-Gallenben. — Societé fédérative des typographes de la Suisse romande. Központi elnök: Ott Károly, a »National« nyomdájában Chaux-de-Fonds-ban.

Svédország. Svenska Typograförbundet. (Svéd nyomdász-egyesület). Elnök: G. Edin, »Aftonbladet« Stockholmban.

Szerbia. Szerb nyomdászok egylete. (Družina tipografskih radnika u Srbiji.) Elnök: Konstantinovič György, Belgrádban.

A többi egyletek vagy egyáltalán nem, vagy csak részben állanak velünk kölcsönöségben.